

”En besvärlig avtalsrörelse”

**Avtalsrörelsen 2020
i skuggan av en pandemi**

Förord

Det var inte svårt att räkna ut att avtalsrörelsen 2020 skulle bli besvärlig.

Men att den skulle bli SÅ besvärlig hade ingen i sin vildaste fantasi föreställt sig. En redan svår situation komplicerades ytterligare av covid-19-pandemin som kastade sin skugga över avtalsrörelsen precis som över allt annat. Parallellt med avtalsrörelsen pågick också förhandlingar om trygghet och omställning. Det blev en avtalsrörelse som kom att gå till historien.

Medlingsinstitutet har en unik position på den svenska arbetsmarknaden – i kraftfältet mitt emellan fack och arbetsgivare. Men den som hoppas att den här sammanfattningen av en sällsynt händelserik avtalsrörelse ska innehålla hemligheter eller avslöjanden blir besviken. Dokumentationen bygger på alldeles vanlig omvärldsbevakning – och min egen erfarenhet av att ha jobbat med arbetsmarknadsfrågor under lång tid. Jag har inte försökt lirka ut eventuella hemligheter ur mina arbetskamrater även om det kunde varit frestande. Arbetsmarknadens parter ska veta att det som sägs i förtroende till Medlingsinstitutet eller dess medlare stannar där. Slutsatser och funderingar är mina egna och inte Medlingsinstitutets.

När man i framtiden ställer sig frågan vad det var som hände på arbetsmarknaden det där dystra året 2020 hoppas jag att man hittar åtminstone en del av svaren här. Fler svar hittar man i årsrapporten "Avtalsrörelsen och lönebildningen 2020" som publicerades i april 2021.

Om ambitionen i årsrapporten är att beskriva vad som hände är detta ett försök att beskriva hur det hände.

Stockholm i juni 2021

Bosse Andersson

Kommunikationsansvarig på Medlingsinstitutet

”En besvärlig avtalsrörelse”

Många olyckskorpar kraxade om en komplicerad avtalsrörelse år 2020. Under året skulle 500 avtal om löner och andra villkor förhandlas – avtal som omfattade nästan 3 miljoner anställda. Den sista mars löpte industrins avtal ut och förhandlingarna om de nya villkoren skulle sätta en norm för resten av arbetsmarknaden. Det skulle bli kulmen på en lång tid av förberedelser och förhandlingar.

Så var det tänkt.

Olyckskorparna blev sannspådda i en utsträckning och av orsaker som ingen hade kunnat förutse och avtalsrörelsen gick till historien. Det här är berättelsen om vad som skedde på den svenska arbetsmarknaden år 2020 i skuggan av den världsomfattande pandemi som under året tog miljoner liv och skakade hela nationer.

En avtalsrörelse inleds långt innan förhandlingarna startar. Fack och arbetsgivare försöker fånga upp vilka frågor som deras respektive medlemmar anser vara viktiga och har avtalskonferenser för att dra upp riktlinjerna. Vilka är målen? Vad är prioriterat? Vad kan man använda som bytesvara i en förhandling?

Så var det också inför avtalsrörelsen 2020. Förhandlingarna skulle inledas under slutet av 2019 och i årets början var det få som anade följderna för arbetsmarknadens parter av ”januariöverenskommelsen” som presenterades den 11 januari 2019. Den bestod av 73 punkter och gav Liberalernas och Centerpartiets stöd till en regering med socialdemokrater och miljöpartister under ledning av Stefan Löfven. Det satte punkt för 18 veckors dödläge efter riksdagsvalet. Ännu mindre anade man förstås att ett virus bidade sin tid på en kinesisk matmarknad för att sprida en farsot över världen.

Redan tidigt på sommaren 2019 positionerade sig arbetsgivarna offentligt. Sverige stod inför en lågkonjunktur, varnade man och budskapet var att löneökningstakten måste växlas ned. Dessutom måste det bli lättare att komma in på arbetsmarknaden – fler jobb med lägre lön skulle göra det möjligt att anställa också dem som var mindre produktiva och på det viset skulle arbetslösheten kunna bekämpas. Det deklarerade Svenskt Näringslivs vd Jan-Olof Jacke i Arbetsmarknadsnytt i juni. Det var varken nytänkt eller oväntat, men inget som välkomnades av facken. Redan i maj hade Teknikföretagen deklarerat att löneökningarna måste ligga under två procent, även om förhandlingschefen Anders Weihe ännu inte ville säga hur mycket. ”Att ha en kostnadsutveckling som är högre än produktivitetens utvecklingen är att skjuta sig själv i foten”, sade han i en intervju i Arbetet i mitten av maj.

Jan-Olof Jacke
Svenskt Näringsliv

”Vid varje avtalsrörelse, år efter år, börjar arbetsgivarna med att säga att ’i år finns det inga pengar’. Det är ett slags ritual”, sade LO:s avtalssekreterare Torbjörn Johansson vid en webbkonferens som Medlingsinstitutet arrangerade i slutet av april 2021.

Medan arbetsgivarna positionerade sig inför avtalsrörelsen blev en sprickbildning inom LO allt tydligare under året.

Under en längre tid hade det funnits en kritik mot att industrins parter skulle bilda en norm, “ett märke”. Inom fackförbunden i 6F var motståndet tydligt och i en serie rapporter hade de sökt argument för sin sak. Efter den förestående avtalsrörelsen måste sakernas tillstånd förändras, menade de. Så här formulerade sig ordförandena i de ingående fackförbunden i en debattartikel i Arbetet den 3 juli 2019:

” Industriavtalet är överordnat andra samarbeten. Detta måste förändras. För framtida legitimitets skull och för att stabiliteten i lönebildningssystemet ska hålla kräver vi ökat inflytande över lönemärkets nivå samt över de förhandlingar som leder fram till märket.

6F:s utgångspunkter för framtida lönebildningsmodell är:

- Modellen måste ha en bred legitimitet och därmed ta hänsyn till hela arbetsmarknaden
- Relativlöneförändringar mellan kvinnor och män, branscher och yrken måste vara möjliga
- Löneklyftan mellan arbetare och tjänstemän ska minska.

Vilka parter anser vi då ska normera löneökningstakten? På den fackliga sidan anser vi att LO och PTK ska förhandla om märkets nivå gentemot arbetsgivarna.

Då uppnås bred samhällsekonomisk hänsyn i förhandlingarna, de innefattar såväl arbetare som tjänstemän.

Det möjliggör hänsynstagande till brist eller överskott på arbetskraft i vissa sektorer samt en god bedömning av arbetsmarknadsläget och sysselsättningen i hela ekonomin.

Vilka arbetsgivarna väljer som ska förhandla mot LO och PTK lämnar vi med varm hand över till dem.

Mikael Johansson, Målareförbundet, Valle Karlsson, Seko, Johan Lindholm, Byggnads, Magnus Pettersson, Fastighets och Jonas Wallin, Elektrikerförbundet i Arbetet den 3 juli 2019.

Inför den kommande avtalsrörelsen nöjde förbunden inom 6F sig med två krav: en rejäl låglönesatsning och ökat inflytande över normeringen.

Fackförbundet Pappers slog i början av september 2019 överraskande in på helt egna vägar. Nyblivne ordföranden Pontus Georgsson gick på en pressträff ut med krav på löneökningar på 4 procent. Ett krav som hans motparter på arbetsgivar-sidan såg som helt verklighetsfrämmande.

Handels gick i september ut med kravet att industrins normering, “märket”, måste kompletteras av ett andra märke för att fördelningen skulle bli rättvis. Industrins löneökningar, som anges i procent, måste enligt Handels kompletteras av ett “märke” satt i kronor. En “fördelningsnormering” jämsides med industrins “kostnadsnormering”

således. Liksom förbunden inom 6F ansåg Handels att fler borde ha inflytande över normeringen och att arbetsgivarna kommit för billigt undan i tidigare förhandlingar.

LO-förbunden enades till slut om att gå fram med krav på 3 procent. Till det kom en låglönesatsning som innebar att alla löner under 26 100 kronor i månaden skulle räknas som om de vore 26 100. På det viset skulle lönepotten tillföras mer pengar – pengar som kunde fördelas till de lägst avlönade.

Fackförbundet Kommunal ville, liksom Pappers, inte inordna sig i LO:s samordning inför avtalsrörelsen.

”Det har varit väldigt svårt att komma överens i hela LO. Det är klart att det hade varit roligt som LO:s ordförande att säga att vi har ett helt enhälligt beslut. Det har vi inte”, sa LO-ordföranden Karl-Petter Thorwaldsson i det tal som inledde representantskapet där LO-kraven spikades.

Utbildning måste löna sig, menade ordföranden Tobias Baudin och krävde 3 procent plus ytterligare en halv procent till medlemmar med en yrkesutbildning. Under hösten hade han trummat in budskapet att låglönesatsningen i LO:s samordning inte skulle ge Kommunals medlemmar mer än värdet av en Skogaholmslimpa – i genomsnitt 17 kronor i månaden före skatt. Kommunal var starkt nog att klara sig utan LO, menade han.

Karl-Petter Thorwaldsson
LO

Till den övriga turbulensen kom att LO:s ordförande Karl-Petter Thorwaldsson aviserade sin avgång vid kongressen i maj efter avslutad avtalsrörelse. Det innebar att det var läge för dem som hoppades efterträda honom att positionera sig.

Det fanns alltså all anledning att vänta sig en komplicerad avtalsrörelse.

En virvel av personbyten

“Man brukar säga inför varje avtalsrörelse att det blir besvärligt, men det brukar ordna sig. Den här gången finns det ändå en hel del som kan gå fel”, sade Medlingsinstitutets nyblivna generaldirektör Irene Wennemo.

Irene Wennemo, som senast varit statssekreterare hos arbetsmarknadsminister Ylva Johansson, var en av de nya nyckelpersonerna inför den kommande avtalsrörelsen. Med ett förflutet bland annat inom LO var hon ett respekterat namn hos både fack och arbetsgivare när hon i september 2019 efterträdde Carina Gunnarsson som generaldirektör.

De nya namnen i avtalsrörelsen 2020 var många i en personkarusell som snurrat snabbt innan förhandlingarna till slut tog fart på hösten 2020. På den fackliga sidan hade Unionens erfarne förhandlingschef Niklas Hjert under våren lämnat sitt uppdrag för att arbeta med partsgemensamma försäkringar. Han hade ersatts av förbundets chefsjurist Martin Wästfelt.

Svenskt Näringsliv hade möblerat om i ledningen. På hösten 2018 tillträdde Jan-

Olof Jacke som ny vd efter Carola Lemne. Jan-Olof Jacke kom närmast från jobbet som vd för AstraZeneca AB.

Ny avtalsansvarig var Svenskt Näringslivs vice vd Mattias Dahl som efterträtt Peter Jeppsson på den positionen. I mars 2019 gjorde Svenskt Näringsliv klart att Peter Jeppsson och den nye vd:n Jan-Olof Jacke kommit överens om att det var en bra tid för Jeppsson att lämna över till en efterträdare.

“Jag fyller 62 år i år och det är naturligt att Jan-Olof som ny vd vill bygga ett eget arbetslag som kan jobba långsiktigt med dessa viktiga frågor”, sade Peter Jeppsson i ett pressmeddelande den 15 mars 2019. Mer än så fick omgivningen inte veta om orsaken till personbytet.

Mattias Dahl blev klar för jobbet i slutet av juni 2019 och kom närmast från Transportföretagen där han varit vd. Det skulle dröja innan man hittade en efterträdare till honom. Till slut blev det Marcus Dahlsten tog över. Det gjorde han den 1 december och steg därmed in i sin nya roll i ett sent skede av avtalsrörelsen. Det trodde man åtminstone då. Han skulle i själva verket få mer tid på sig att komma in i jobbet än han hade trott.

Marcus Dahlsten kom från Teknikarbetsgivarna som skakades av tunga personförändringar. Förutom att Marcus Dahlsten lämnade jobbet som biträdande förhandlingschef slutade Anders Weihe plötsligt som förhandlingschef och chefsjurist den 22 november – tre veckor efter att man offentliggjort att Marcus Dahlsten skulle gå till Transportföretagen. Teknikarbetsgivarnas förhandlingsledning var därmed borta just när den på allvar skulle växla upp förhandlingsarbetet.

Med kort varsel fick Tomas Undin ta över som tillförordnad förhandlingschef. Han kom närmast från Svenskt Näringsliv och det fanns de som menade att Mattias Dahl med de här personförändringarna hade kopplat ett fast grepp om de kommande förhandlingarna.

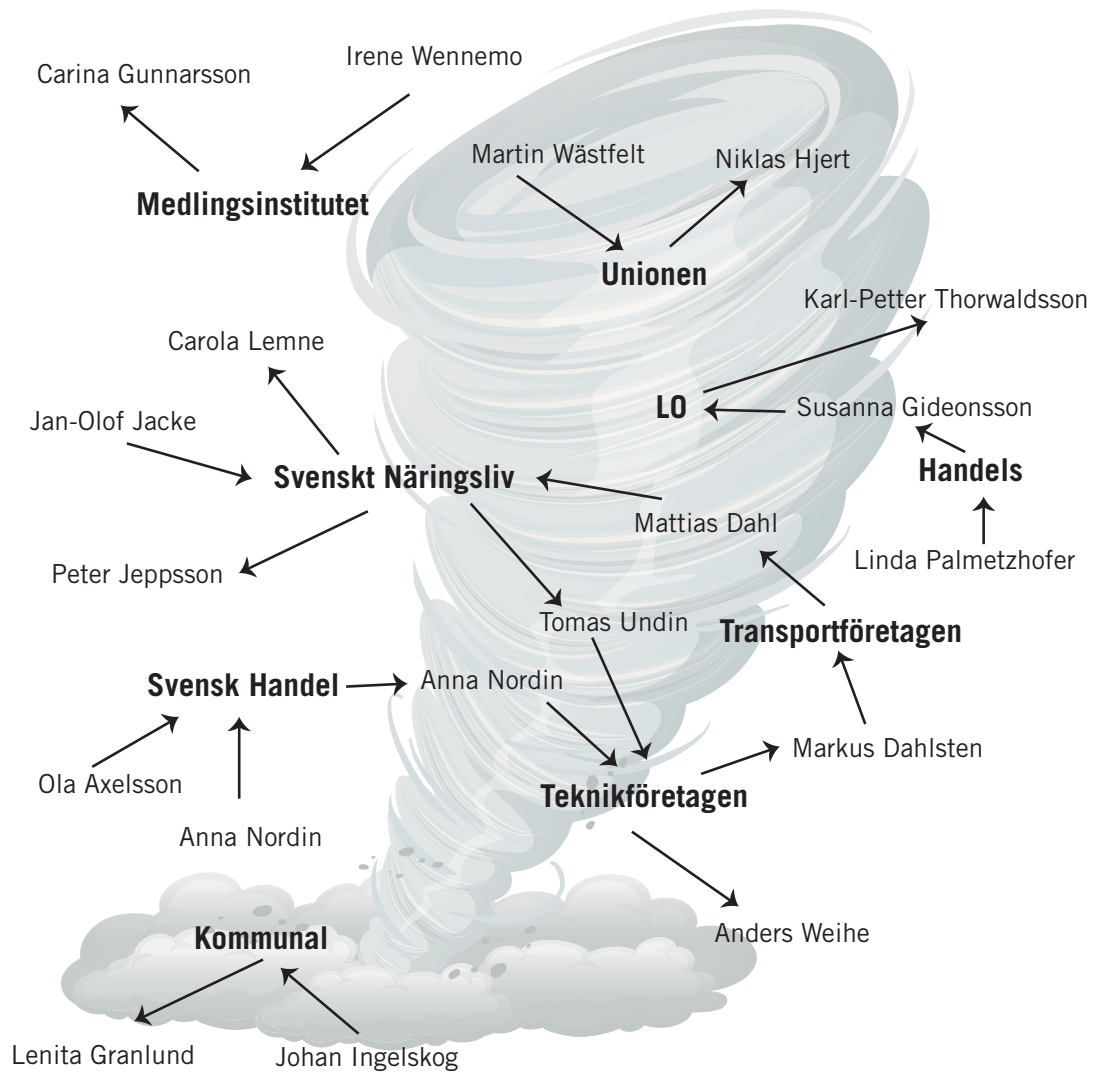
Innan Tomas Undin handplockades av Mattias Dahl till Svenskt Näringsliv var han förhandlingschef på Svensk Handel. Där hade han ersatts av Anna Nordin som förhandlingschef. Hon hade tidigare varit organisationens chefsjurist, men hade en bred erfarenhet från olika arbetsgivarorganisationer. I september 2020 gick hon tillbaka till Teknikföretagen där hon en gång inledde sin karriär i olika arbetsgivarorganisationer – nu som arbetsrättschef. Hon efterträddes då av Ola Axelsson som arbetat som förhandlare, regionchef och avtalsansvarig under sina fem år i Svensk Handel.

Under våren 2020 stod det också klart att Kommunals avtalssekreterare Lenita Granlund skulle lämna sin post av hälsoskäl. Tanken var att hon skulle föra ett nytt avtal i hamn innan hon avgick vid förbundsmötet i maj, men när processen drog ut på tiden föll den uppgiften på hennes efterträdare Johan Ingelskog som varit chef för Kommunals arbetsplats- och avtalsenhet.

Lägger man till det att LO:s avtalssekreterare Torbjörn Johansson var starkt ifrågasatt inom organisationen på grund av läget i de pågående förhandlingarna om trygghet och omställning framstod läget inför avtalsförhandlingarna som instabilt. Den av de tunga nyckelpersonerna som verkade stå stadigast var IF Metalls avtals-

sekreterare Veli-Peka Säikkälä. Den virvelvind av personförändringar som svepte fram över arbetsmarknaden inför avtalsrörelsen kan illustreras som i figuren här nedanför där några av de viktigaste aktörernas positionsbyten är markerade. De som av pilarna att döma inte ser ut att komma någonstans ifrån kommer i allmänhet inifrån den organisation där de får en ny uppgift.

En virvelvind av personbyten

Coronakaos

Efter sportlovet i februari 2020 hade ett nytt virus börjat sprida sig i landet. Begrepp som “coronavirus”, “covid-19”, “social distansering” och “flockimmunitet” ingick plötsligt i vardagsspråket. Det som varit en avlägsen farsot i en kinesisk provins stängde plötsligt ned land efter land i Europa.

Måndagen den 16 mars hade nyheterna kommit slag i slag. SAS hade aviserat permitteringar av 10 000 anställda, Norwegian ställde in 85 procent av sina flygningar och aviserade permitteringar av 7 500 anställda. Rederiet Stena Line varslade 750 anställda.

Folkhälsomyndighetens statsepidemiolog Anders Tegnell, som syns i medierna oavbrutet i ett par veckor, förklarade att nu var tiden inne för stockholmarna att jobba hemma i den mån det gick. Hotell- och restaurangfacket hade räknat in varsel om uppsägning av 6 000 anställda och väntade på varsel om ytterligare 4 000.

Anders Tegnell
Folkhälsomyndigheten

Utrikesdepartementet avrådde från alla resor utanför landets gränser.

Redan en vecka tidigare hade SL noterat att i Stockholms tunnelbanetrafik hade antalet spärrpassager av resande minskat med 20 procent jämfört med motsvarande vecka ett år tidigare. Nu var det ännu glesare besatt i vagnarna och man kunde välja bland sittplatserna även mitt i rusningstrafiken.

Regeringen öppnade kassaskåpet och vidtog åtgärder på flera områden i ett stöd-paket som saknade motstycke. Det ekonomiska stödet värderades till 300 miljarder kronor.

“Det blir en ekonomiskt svår tid för oss alla, både företag och privatpersoner”, sade finansminister Magdalena Andersson vid en presskonferens.

- Kravet på läkarintyg från åttonde sjukdagen slopades tillfälligt.
- Karensavdraget för första dagen vid sjukfrånvaro slopades.
- Skattebetalningar fick temporärt skjutas upp.
- Staten tog över en del av lönekostnaderna vid de korttidspermitteringar som presenterades med kort varsel.
- Sjuklöneansvaret under de två första veckorna flyttades från arbetsgivaren till staten.

Till de ekonomiska åtgärderna hade regeringen också vidtagit en rad andra åtgärder.

Socialstyrelsen blev nationell inköpscentral för bland annat skyddsutrustning till vården och mandat att samordna och fördela regionernas resurser.

Sammankomster med mer än 500 personer förbjöds. Detta skulle senare minska till först 50 och sedan 8 personer och staten skulle fortsätta att avsätta nya pengar till stöd för företag som i ett slag stod utan inkomster.

Coronaviruset klassades som samhällsfarligt och därmed kunde smittskyddslagen om samhällsfarliga sjukdomar tillämpas.

IF Metalls förre ordförande Anders Ferbe utsågs till regeringens samordnare för samverkan med fack och näringsliv. I en krönika i Arbetsmarknadsnytt manade han parterna att inte tänka för kortsiktigt i sina förhandlingar.

“ Det ligger i tangentens riktning att ju osäkrare omvärlden är, desto mer talar för kortare avtalsperioder. Och samtidigt gäller också – det är när det är oro och turbulens som det bäst behövs långsiktiga förutsättningar, även på arbetsmarknaden.

Parterna som träffar kollektivavtalen är ansvarsfulla och kloka. De ska under de kommande veckorna komma överens om såväl löneutrymme som avtalsperiods längd. Frågor som alltid är svåra, men kanske särskilt besvärliga nu.

I tider av osäkerhet provas ledarskap och förmågan att vara långsiktig. Kan parterna på arbetsmarknaden även denna gång med ett ansvarsfullt och långsiktigt agerande skapa goda förutsättningar på arbetsmarknaden är detta en viktig pusselbit för Sverige i en orolig tid. Det är också en signal till andra aktörer, inte minst ute i Europa, att vår partsmodell håller även i svåra tider.

Anders Ferbe i Arbetsmarknadsnytt 16 mars 2020

Det besked Anders Ferbe i rollen av samordnare fick från besöks- och transportbranscherna var att många mindre företag skulle klara löneutbetalningarna i mars, men knappast i en månad till.

Mitt i detta kaos slipade industrins opartiska ordförande på en första hemställan till industrins parter som skulle ge ett treårigt avtal. Ett viktigt motiv för ett långt avtal var att den pensionsöverenskommelse som parterna hade träffat skulle bli så ekonomiskt krävande att kostnaden behövde fördelas över en längre period. Det var villkoret för att pensionsöverenskommelsen skulle gälla – det och att inget avtal trotsade normeringen. Svenskt Näringslivs avtalsansvarige vice vd Mattias Dahl var skeptisk till att över huvud taget teckna nya avtal under de rådande omständigheterna. Det skulle bli omöjligt att bedöma vilken nivå som var den rätta, menade han. Alla var inte lika övertygade utan resonerade mer som Anders Ferbe i hans krönika. Teknikföretagens förhandlingschef Tomas Undin menade att man måste vara öppen för att händelserna kunde påverka förhandlingarna, men att tills vidare borde parterna fortsätta enligt planen.

När LO:s avtalsråd möttes på måndagen den 16 mars diskuterade man ändå frågan om att skjuta upp förhandlingarna och lutade åt att avtalen skulle förlängas med sex månader. Genom att välja den tidsperioden skulle man också komma runt det krav på löneökningar som skulle bli oundvikligt om förhandlingarna sköts upp i ett helt år. Då skulle retroaktiviteten med nödvändighet skulle bli en svår stridsfråga.

Avtalsrörelsen skjuts upp

På torsdagen den 19 mars hade frågan om att skjuta upp förhandlingarna mognat. De opartiska ordförandena lade en hemställan till industrins parter som innebar att förhandlingarna skulle ajourneras till den 1 oktober och att avtalen skulle prolongeras oktober ut.

Svaret skulle industrins parter lämna på fredagen och som väntat blev det positivt. På en gemensam presskonferens uppmanade LO:s ordförande Karl-Petter Thorwaldsson och Svenskt Näringslivs vd Jan-Olof Jacke resten av arbetsmarknaden att göra likadant. I ett gemensamt pressmeddelande skrev de båda organisationerna att:

” LO och Svenskt Näringsliv rekommenderar parterna på arbetsmarknaden att prolongera kollektivavtalen som löper ut i vår. Det innebär att avtalsrörelsen skjuts upp till hösten.

– Svenskt Näringsliv välkomnar beslutet att skjuta upp avtalsförhandlingarna inom industrin. Nu måste alla ta ansvar. Vi utgår från att överenskommelsen kommer följas av övriga parter på arbetsmarknaden, säger vd Jan-Olof Jacke.

Både LO och Svenskt Näringsliv anser att överenskommelsen bidrar till lugn och trygghet på arbetsmarknaden.

– Det här är den enda rimliga lösningen just nu. Vårt främsta mål är att våra medlemmar ska få så bra avtal som möjligt. Våra krav om bättre pensioner och en låglönesatsning kommer ligga fast när vi återupptar förhandlingarna i höst, säger LO:s ordförande Karl-Petter Thorwaldsson.

Partsgemensamt pressmeddelande 20 mars 2020

Att nu gå sin egen väg var i princip omöjligt. På måndagen bekräftade Kommunal och SKR att de också sköt upp sina förhandlingar och till slut var det bara Byggnads som gick emot strömmen – eller i alla fall dröjde med sitt beslut.

Men det var inte självklart för alla att skjuta upp förhandlingarna. Både bland fack och arbetsgivare fanns det branscher som helst hade velat fullfölja förhandlingarna. ”Det var högt tonläge hos oss inom LO, men den pensionsöverenskommelse som hade träffats blev ett smörjmedel. Alla var rädda om den”, sade LO:s avtalssekreterare Torbjörn Johansson vid Medlingsinstitutets webbkonferens i april 2021. Svenskt Näringslivs vice vd Mattias Dahl menade att det inte var alldeles enkelt att få alla att acceptera att förhandlingarna skulle skjutas upp. ”Det var många fack och arbetsgivare som valde att acceptera detta trots att marknadskrafterna talade för fortsatta förhandlingar just för dem. Det fanns företag som absolut kunde ha sagt att vi måste sänka lönerna. I alla andra länder hade det skett.”

Mot slutet av veckan, efter ett styrelsemöte i LO hade också Byggnads rättat in sig i ledet och ordföranden Johan Lindholm sade i ett pressmeddelande att det var ett klokt beslut att göra paus i avtalsförhandlingarna. ”Nu behöver vi förbereda och fokusera på det viktiga i denna svåra stund. Det är viktigt både för våra medlemmar och samhället att vi parter tar ansvar och löser saker i rätt ordning. Vi står redo första oktober”.

Därmed var hela arbetsmarknaden med på banan. En viss oklarhet rådde ändå om vad man egentligen var överens om. Industrins parter menade att det handlade om att skjuta upp förhandlingarna i sju månader, även för dem vars avtal löpte ut senare medan signalerna från LO var att förhandlingarna sköts upp till den 1 oktober. Frågan hanterades inledningsvis utan att egentligen nå offentlighetens ljus, men var inte alldeles enkel att lösa. Dels ville man inte att avtal skulle släpa efter så mycket att man i princip fick två avtalsrörelser som pågick samtidigt, dels ville inte fack som Byggnads att förhandlingarna skulle hamna i ett avgörande skede kring julhelgerna då strejkvapnet inte var lika starkt. Också Transport dröjde med att förlänga de avtal som skulle löpa ut efter den sista mars. Till slut åstadkom LO och Svenskt Näringsliv en uppgörelse som nästan alla organisationer mer eller mindre entusiastiskt accepterade. Att det innebar att Svenskt Näringsliv för första gången på årtionden hade skaffat sig ett mandat att förhandla i lönerelaterade frågor verkade inte många reflektera över.

Byggnads och Målarna ville inte gå med på en förlängning utan fortsatte leva i ett avtalslöst tillstånd till arbetsgivarnas förtrytelse. Till slut blev den konflikten offentlig. "Ansvarslöst", tyckte Byggnadsföretagens förhandlingschef Mats Åkerlind, medan Byggnads ordförande Johan Lindholm sade att "Skulle våra avtal gå ut i november innebär det att eventuella konflikter, Gud förbjude, skulle ske mitt under julleddigheten i december och det skulle göra oss fullständigt tandlösa. Vi kan inte frivilligt binda ris runt egen rygg på det sättet." Irritationen över den hållningen spred sig och i en intervju med Dagens Eko sade Medlingsinstitutets generaldirektör Irene Wennemo att hon inte tyckte att man hade ansträngt sig tillräckligt för att nå en lösning.

Förhandlarna skiftar fokus till korttidsarbete

Samtidigt som det i mars uppstod en samsyn om att skjuta upp avtalsrörelsen gjorde parterna i ett aldrig skådat tempo också upp om avtal om korttidsarbete. Regeringen öppnade för stöd till företag som lät anställda gå ned i tid i stället för att säga upp dem. Förutsättningen var att företagen hade kollektivavtal om korttidsarbete eller en överenskommelse med minst 70 procent av de anställda. Redan samma dag som regeringens beslut kom tecknade Visita och Hotell- och restaurangfacket ett sådant avtal och efter knappt två veckor omfattades nästan 2 miljoner anställda av avtal som möjliggjorde korttidsarbete. "Imponerande att parterna så snabbt kunde ställa om från förhandlingar i avtalsrörelsen till att förhandla fram dessa avtal. Det visar att den svenska modellen är stark också i krislägen", konstaterade Medlingsinstitutets generaldirektör Irene Wennemo i Medlingsinstitutets instagramkonto.

Ansökningarna om stöd strömmade in till Tillväxtverket som när man öppnade slussarna den 7 april fick in mer än 15 000 ansökningar det första dygnet. Fram till mitten av september hade Tillväxtverket beviljat mer än 70 000 ansökningar för 580 000 medarbetare.

*Irene Wennemo
Medlingsinstitutet*

Medan coronavirusets effekter lade sig som en kvävande våt filt över det svenska näringslivet höjdes allt fler röster för att de stödåtgärder regeringen sköt till var otillräckliga och varsel om uppsägningar strömmade in till Arbetsförmedlingen. På de dagliga presskonferenserna upprepade Folkhälsomyndigheten sina uppmaningar till i synnerhet stockholmarna att hålla "social distans" och stanna hemma – i synnerhet vid minsta sjukdomssymptom. Från sjukvården hördes varningar om att skyddsutrustningen inte räckte till och på gymnasier och högskolor skedde all undervisning på distans.

I slutet av mars rapporterade Svenskt Näringslivs företagarpanel att 79 procent av företagen uppgav att försäljningen minskat, vart fjärde med mer än 50 procent.

Arbetsmarknadens parter hade vid det här laget helt skiftat fokus från avtalsrörelsen till att stödja medlemmar – facken sina uppsagda och permitterade medlemmar och arbetsgivarorganisationerna medlemsföretag i akut likviditetskrisis.

Regeringen fortsatte att presentera olika stödpaket, men reaktionen från fack och arbetsgivare var densamma. "Det är bra, men det räcker inte." I budgetpropositionen för år 2021 bedömde regeringen att de sammantagna kostnaderna för stödåtgärderna skulle uppgå till totalt 193 miljarder kronor för helåret 2020, varav det temporära stödet för korttidsarbete var den största utgiftsposten och beräknades uppgå till 43 miljarder kronor.

Arbetsrätt skapar splittring

En speciell komplikation i avtalsrörelsen var den utredning som skulle hitta en "modernisering av arbetsrätten". Utredare var den erfarna juristen Gudmund Toijer och hans utredning hade fyra deluppdrag.

Utredningens fyra deluppdrag

- Utredningen ska utarbeta författningsförslag för tydligt utökade undantag från turordningsreglerna i LAS.
- Utredningen ska utarbeta författningsförslag för att inom ramen för anställningen stärka arbetsgivarnas ansvar för kompetensutveckling och anställdas omställningsförmåga.
- Utredningen ska utarbeta författningsförslag som särskilt för mindre företag innebär lägre kostnader vid uppsägning samtidigt som rätts-säkerhet och skydd mot godtycke upprätthålls.
- Utredningen ska överväga författningsförslag i syfte att skapa en bättre balans i anställningsskyddet för personal med olika anställningsvillkor.

Utredningen skulle presenteras i maj 2020, men om parterna kunde förhandla fram ett eget förslag skulle regeringen använda sig av det i stället. Det arbetssättet hade fungerat när man skulle modifiera strejkrätten och regeringen hoppades kunna göra om det tricket.

Det satte parterna under hård tidspress att lösa svåra frågor. Det skapade också en tveksamhet till långa avtal i avtalsrörelsen eftersom det skulle påverka fredsplikten

och facken inte hade några svårigheter att tänka sig att man kunde hamna i en situation där man var tvungen att ta till stridsåtgärder för att försvara sina rättigheter. Redan före årsskiftet lämnade fem förbund (Kommunal, Byggnads, Seko, Fastighets och Målarna) förhandlingarna om anställningstrygghet och omställning i protest mot att LO öppnat för att diskutera begreppet "saklig grund" i lagen om anställningstrygghet. Det förnekade LO-ledningen, men splittringen inom LO fördjupades. Kommunal och Seko skrev i motioner till kongressen att förtroendet för LO som förhandlare om arbetsrätten var förbrukat.

De kritiska förbunden drev i början av maj fram ett styrelsebeslut på tre punkter i form av att-satser:

- Att LO gör en omstart i de pågående förhandlingarna om trygghet och omställning där samtliga förbund ges möjlighet att få insyn, vara delaktiga och påverka förhandlingarna.
- Att LO inte ska medverka till att förändra reglerna om saklig grund för uppsägning i LAS.
- Att LO inte ska medverka till att de tvingande reglerna i LAS görs dispositiva, ens genom centralt kollektivavtal.

Hur förhandlingarna skulle hanteras sköts fram till ett extra representantskap efter sommaren. Kongressen hade skjutits upp i ett år på grund av pandemin – endast val av ledningen skulle ske som planerat i juni i en "digital kongress" där man också skulle hantera formalia som verksamhetsberättelse, ekonomisk berättelse och stadgar.

Förhandlingarna komplicerades ytterligare av att LO skulle byta ledning vid kongressen i juni. Lika delar maktkamp och handlingsförlamning inom centralorganisationen gjorde att förhandlingarna inte kom vidare.

På tjänstemannasidan gick förhandlingarna med PTK något lättare. "Vi intog hållningen att vi måste förhålla oss till att det fanns ett politiskt initiativ även om vi inte tyckte om det och förhandla utifrån den spelplan som fanns. Det var mycket diskussioner, men vi lyckades samla oss", sade PTK:s och Unionens förhandlingschef Martin Wästfelt vid Medlingsinstitutets webbkonferens i april 2021.

Men frågan vad som skulle hända om Svenskt Näringsliv och PTK tecknade ett avtal utan LO var vidöppen.

När utredaren Gudmund Toijer presenterade utredningen den 2 juni utbröt det väntade storgrelet.

Utredningens förslag kunde sorteras in under fyra huvudrubriker:

- **Ändrade turordningsregler vid uppsägning** Alla arbetsgivare, oavsett storlek, ska kunna undanta fem personer från turordningslistan. De fackliga organisationerna ska inte kunna begära sammanslagning av driftsenheter. Arbetsgivaren ska få bestämma vem som ges företräde om arbetstagare har lika lång anställningstid. Arbetsgivaren ska inte behöva acceptera viss upplärningstid omplacering.
- **Arbetsgivarens ansvar för arbetstagarnas kompetensutveckling skärps.** Skyldighet att erbjuda kompetensutveckling för alla arbetstagare som varit anställda längre än sex månader. Arbetstagaren ska ha

rätt till skadestånd om arbetsgivaren inte uppfyller sitt ansvar. Arbetsgivaren får en utökad informationsskyldighet om vilken kompetensutveckling som erbjudits.

- **Lägre och mer förutsägbara kostnader vid uppsägning.** Uppsägningar ska gälla omedelbart, ingen rätt att behålla anställningen i väntan på att en tvist avgörs. Ingen ogiltigförklaring av uppsägning om arbetsgivaren har färre än 15 anställda, om den skett i strid med LAS, ska arbetstagaren endast kunna få skadestånd med minst åtta månadslöner.
- **Balansen mellan olika anställningsformer.** Allmänt visstidsanställda ska ges företräde till en återanställning efter nio månader under en treårsperiod. Om en arbetstagare kvalificerat sig till återanställning gäller också företräde till lediga tillsvidare- och provanställningar under visstidsanställningen.

Regleringen skulle i huvudsak vara semidispositiv, det vill säga det ska vara möjligt att avvika från regleringen genom kollektivavtal som har slutits på viss nivå. Förslagen föreslogs träda i kraft den 1 januari 2022.

På en politisk nivå sade både arbetsmarknadsminister Eva Nordmark och statsminister Stefan Löfven att kommittén hade misslyckats med uppdraget att inte rubba balansen mellan parterna. C och L intog positionen att det var förhandlat och klart: om inte parterna träffade en egen överenskommelse var det utredningens förslag som gällde.

De fackliga organisationerna förkastade utredningens förslag, medan arbetsgivarna tyckte att det var ett steg i rätt riktning, om än inte tillräckligt långtgående. Svenskt Näringslivs vice vd Mattias Dahl sade i intervjuer att parterna själva kunde komma fram till betydligt bättre förslag. Signalen till LO var tydlig: kom till förhandlingsbordet.

I en gemensam debattartikel hade tidigare PTK och Civilingenjörerna skickat samma budskap. Att LO på central nivå ville förhandla var klart, men splittringen mellan medlemsförbunden var en illa dold hemlighet. Inför den digitala kongressen rådde ingen enighet om hur förhandlingarna skulle bedrivas. Det fick bero till det extra representantskapet.

Utredaren själv menade att han fullgjort sitt uppdrag: ”När det gäller diskussionen om direktiven eller balansen mellan förslagen har jag inget annat att säga än att jag anser att jag har uppfyllt det krav på balans som finns”, sade Gudmund Toijer i Altingets nyhetsbrev.

Vid LO:s digitala kongress fick Torbjörn Johansson nytt förtroende som avtalssekreterare. Susanna Gideonsson valdes till ordförande efter Karl-Petter Thorwaldsson med ambitionen att ena organisationen. Det var ett av budskapen i hennes linjetal.

” De senaste åren har vi i facket ställts inför växande 'utmaningar', som det heter. Utvecklingen i samhället och i politiken har inte gynnat oss och vår sak. Men vi har reagerat på det med mindre, i stället för mer, sammanhållning. I senaste avtalsrörelsen sprack samordningen. Igen. Kring förhandlingarna om trygghet och omställning har vi varit splittrade. Det här är ett mönster som vi behöver ändra på. För att kunna ta kampen för bättre villkor, måste vi stå enade. Annars kommer vi inte att lyckas. Det är inget jag som ny ordförande kan fixa ensam. Men jag vet, att tillsammans kan vi. Och måste. För om inte vi, vem skulle då?

Ur Susanna Gideonssons kongresstal som ny LO-ordförande

Förutom att arbeta för ett enat LO lovade Susanna Gideonsson också att hon skulle driva ökad jämlikhet, trygga anställningar och mindre politisk inblandning i frågor som arbetsmarknadens parter bäst sköter själva.

Innan Susanna Gideonsson valdes till LO-ordförande var hon ordförande för fackförbundet Handels. Där ersattes hon av förbundets förste vice ordförande Linda Palmetzhofer som under hösten skulle få fortsätta att driva Handels tolkning av industrins märke.

LO sluter leden

Den 16 augusti samlades LO-förbunden till ett digitalt representantskap. Huvudfrågan var hur – och om – man skulle gå vidare med LAS-förhandlingarna. LO-styrelsen hade tagit fram direktiv för en omstart av förhandlingarna. Men dagen innan hade Pappers ordförande Pontus Georgsson sagt att förbundet inte tänkte förhandla och att man borde välja en tredje väg och föra in LAS i avtalsrörelsen. Då skulle man dessutom kunna sätta ett konflikthot bakom sina krav. Kommunals ordförande Tobias Baudin sade å sin sida att Kommunals krav var tillgodosedda i och med att LO förbundit sig till att ta bort begreppet saklig grund och att förhandlingarna skulle ge större insyn i vad som pågick.

Representantskapet inleddes med att LO:s nyvalda ordförande Susanna Gideonsson uppmanade ledamöterna att lyssna på varandra och visa respekt och att man i demokratisk ordning skulle ställa sig bakom det beslut representantskapet fattade. Men det blev inte mycket för ledamöterna att lyssna på. Debatten uteblev helt och det enda som hände var att klubban föll.

Veckan efter representantskapet kunde förhandlingarna med Svenskt Näringsliv tas upp igen. Parterna hade en och en halv månad på sig – den 1 oktober skulle den avbrutna avtalsrörelsen återupptas.

Tyst om LAS-förhandlingarna – fram till sammanbrottet

Den 1 oktober skulle avtalsrörelsen återupptas – det skapade en obönhörlig deadline för LAS-förhandlingarna den sista september. Benämningen ”LAS-förhandlingar” var lätthanterlig, men något missvisande. Parterna förhandlade om så mycket mer än arbetsrätt. Också kompetensutveckling och en förändrad a-kassa vägdes in i förhandlingarna.

Parterna jobbade sig fram i tysthet. Inget läckte från förhandlingarna vilket kom att tolkas som att "hälsan tiger still". Men på natten till den 1 oktober kom beskedet. Förhandlingarna hade kraschat.

"Det har varit en tuff men konstruktiv förhandling mellan parterna, tyvärr nådde vi inte hela vägen fram denna gång", skrev Susanna Gideonsson, LO:s ordförande, i ett pressmeddelande och lade skulden på Gudmund Toijers Las-utredning och på C och L.

"Det är flera skäl till att vi inte lyckades denna gång men framförallt var det den så kallade LAS-utredningen som satte krokben för arbetsmarknadens parter. Den försvårade för oss att komma överens i viktiga frågor. Utredningens förslag låg som en blöt filt över förhandlingarna", skrev Susanna Gideonsson.

Susanna Gideonsson, LO

Vid Medlingsinstitutets webbkonferens i april 2021 sade LO:s avtalssekreterare Torbjörn Johansson att hela LO:s idé var att föra förhandlingarna utan politisk inblandning. "Det var därför vi begärde förhandlingar med Svenskt Näringsliv till från början".

Det gemensamma budskapet från alla de förhandlande parterna var att man haft konstruktiva förhandlingar och kommit nära varandra, men att det inte gick att komma ända fram till ett avtal. Torbjörn Johansson menar ändå att det faktum att en så stor del av arbetsmarknaden kunde enas är ett styrkebesked för den svenska modellen, men att det naturligtvis hade varit bättre med ett avtal som alla hade kunnat acceptera.

"Vi har gjort vårt yttersta för att hitta en balanserad uppgörelse som alla tre parter kunde bära hem. Tyvärr har vi inte lyckats. Förhandlingarna har varit konstruktiva trots många svåra frågor. Till slut tvingades vi tyvärr konstatera att vi inte hittade en uppgörelse som alla kunde acceptera", sade Mattias Dahl på Svenskt Näringslivs webbplats direkt efter att det stod klart att det skulle bli ett avtal utan LO.

Mattias Dahl, Svenskt Näringsliv

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark sa att det var parterna själva som givit sig en deadline. Remisstiden för utredningen gick inte ut förrän den 26 oktober så det fanns mer tid för förhandling. Svenskt Näringslivs Mattias Dahl var tydlig med att det inte var tiden som var huvudproblemet. Förhandlingarna hade ju i princip pågått i tre år.

Annie Lööf (C) och Nyamko Sabuni (L) stod fast vid att om inte parterna kom överens så gällde Januariavtalets formulering om att utredningen skulle bli lag. Samtidigt hotade Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt med en misstroendeförklaring i riksdagen om utredningens förslag blev lag. Regeringen hamnade i ett minst sagt svårnavigerat läge.

En möjlighet verkade öppnas när förre finansministern Allan Larsson på sitt Facebookkonto föreslog att man skulle tillsätta en medlingskommission och att det uppdraget borde gå till Medlingsinstitutet. Idén synades, men fick inte fäste.

Avtalsförhandlingar i ekonomisk osäkerhet

I efterdyningarna av LAS-förhandlingarna återupptogs avtalsförhandlingarna den 1 oktober. I den rapport över konjunkturläget som Konjunkturinstitutet presenterade dagen innan förhandlingarna återupptogs rapporterade man om en ekonomisk rekyl uppåt under det tredje kvartalet efter en djupdykning under det andra.

” Minskad smittspridning, kraftigt utökad testning för covid-19, ekonomisk-politiska åtgärder och en gradvis anpassning av hushållens och företagens beteende för att förena fortsatt ekonomisk aktivitet med hänsyn till smittriskerna bidrar till att hushållens konsumtion det tredje kvartalet tar igen stora delar av nedgången tidigare under året. Ökad efterfrågan från omvärlden och leveranskedjor som åter fungerar bidrar till att även exporten tar igen mycket av den tidigare nedgången. Lågkonjunkturen består dock och återhämtningen går framöver in i en lugnare fas.”

Konjunkturinstitutet i rapporten om konjunkturläget den 30 september 2020

Konjunkturinstitutet, KI, varnade för att återhämtningen när det gällde sysselsättningen skulle ta längre tid och att korttidsarbetet bidrog till att begränsa behovet av nyanställningar även om produktionen ökade. Bedömningen var att arbetslösheten skulle fortsätta öka också under det fjärde kvartalet och att lågkonjunkturen, trots regeringens stödåtgärder, skulle bita sig fast fram till 2023.

I Lönebildningsrapporten som KI släppte den 1 oktober betonades också att utgången av avtalsförhandlingarna skulle påverka återhämtningen på arbetsmarknaden både genom löneutveckling och lönefördelning. En långsammare löneutveckling skulle kunna skynda på arbetsmarknadens återhämtning. Förutsättningarna för olika branscher och grupper på arbetsmarknaden skiljde sig mycket åt och KI bedömde att det fanns stora risker för långvariga effekter för de hårdast drabbade.

KI såg framför sig att löneutvecklingen inte skulle bli helt olik de tidigare årens och pekade på tre faktorer som talade för detta:

- Regeringen fungerade med sina olika stöd som ett slags försäkringsgivare för arbetsgivare och arbetstagare och hade burit en stor del av de ekonomiska konsekvenserna av pandemin.
- Det mesta tydde på en ekonomisk vändning uppåt, även om osäkerheten var stor.
- Det svenska lönesystemet med en tydlig normering motverkar stora skillnader mellan olika branscher och grupper på arbetsmarknaden.

KI landade i bedömningen att det var rimligt att räkna med en genomsnittlig årlig löneutveckling på 2,5 procent fram till och med år 2023.

IF Metall menade, med uppbackning av en rapport från Facken inom industrin, att det fanns ekonomiskt utrymme för att stå fast vid sina krav på treprocentiga löne-

ökningar. Industrierbetsgivarnas vd Per Hidesten menade att IF Metall borde sänka sina krav. ”Vi har regler i industriavtalet som säger att man inte får framställa nya yrkanden. Men det är inte nya yrkanden att sänka sina lönekrav”, sade han i en artikel i Arbetsmarknadsnytt. ”Kraven hade ingen verklighetsförankring då och de har de ännu mindre i dag”.

Kommunal kompletterade sina tidigare krav med krav på retroaktivitet och avskaffande av karensavdraget. ”Coronakrisen har blixtbelyst det Kommunal sagt länge. Medlemmarnas yrkesskicklighet är avgörande för att hela Sverige ska fungera”, skrev Kommunals ordförande Tobias Baudin i ett pressmeddelande när kraven överlämnades.

Den 13 oktober lämnade de opartiska ordförande inom industrin en första avtalskiss. Deras uppdrag är att fungera som ett slags förhandlingsledare och driva på processen så att industrins parter kan nå ett normerande avtal innan det gamla avtalet löper ut och på det viset undvika hot om stridsåtgärder. Skissen innehöll ett förslag om en avtalslängd på 29 månader. Både fack och arbetsgivare förhöll sig positiva till förslaget – under förutsättning att innehållet i avtalet var det rätta. Men vilket innehåll som var rätt hade man helt olika åsikt om – inte minst när det gällde nivån på löneökningarna och i frågan om en eventuell retroaktivitet.

LAS-förhandlingarna återuppstår...

Frågan om trygghet och omställning hade efter förhandlingarnas sammanbrott förflyttats till den politiska arenan. Vänsterpartiets partiledare Jonas Sjöstedt hotade med en misstroendeomröstning om regeringen drev igenom utredningsförslaget. C och L hotade med att spräcka januarisamarbetet om han inte gjorde det. En regeringskris såg allt mer ut som en tänkbar realitet även om alla över hela det politiska fältet sade att det bästa vore om parterna gjorde upp så att utredningsförslaget kunde glömmas bort. Det politiska trycket på fortsatta förhandlingar var hårt. På arbetsgivar sidan var dessutom stora arbetsgivare som Volvo och Scania tydliga med att man helst såg en fortsättning vid förhandlingsbordet.

Och den 14 oktober kom plötsligt beskedet. LO, PTK och Svenskt Näringsliv skulle göra ett försök till att nå fram till varandra. Efter ett kortfattat pressmeddelande var det locket på. Ingen skulle kommentera förhandlingsläget under de närmaste två dygnet.

Från politiskt håll hördes många positiva röster och Jonas Sjöstedt meddelade att detta var precis vad han ville. Men inom LO blev en spricka tydlig. Sex fackförbund gick ut med ett pressmeddelande där de skrev att det var obegripligt att LO gick med på att fortsätta förhandla.

” Att förhandla med kniven mot strupen, med ett hot om lagstiftning där arbetsgivarna drar vinstlotten och balansen mellan parterna förändras i grunden, kan aldrig bli lyckad. Vi ser därför inga förutsättningar att nå ett resultat som är bra för våra medlemmar. Risken är uppenbar att eventuella förbättringar för vissa grupper kommer att betalas med försämringar för andra”.

Ur ett pressmeddelande från Byggnads, Seko, Transport, Målarna, Fastighets och Pappers

Fackförbundet Kommunals ordförande Tobias Baudin sade till Kommunalarbetarna att han var pessimistisk, men ville göra ett försök till för att förhandlingsvägen kunna få bort anställningsformen allmän visstid. Inom PTK rådde däremot full enighet om att gå tillbaka till förhandlingsbordet.

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark var återhållsam och nöjde sig med ett skriftligt uttalande: ”Vi har noterat att parterna återupptar förhandlingarna. Vi får se vart samtalen leder. I övrigt har regeringen inga kommentarer.”

... och två av tre gör upp

Ett besked om utgången av förhandlingarna var utlovat ”tidigast klockan 13” på fredagen den 16 oktober. Som man kunde ana fick omvärlden vänta på ett besked och när det kom strax efter klockan 16:30 var det i form av en presskonferens med LO där ordföranden Susanna Gideonsson och avtalssekreteraren Torbjörn Johansson meddelade att en enig LO-styrelse sagt nej. Det var bland annat ändringarna i begreppet saklig grund som gjorde det omöjligt att komma fram.

Senare samma dag meddelade PTK och Svenskt Näringsliv att de accepterat slutbudet i förhandlingarna.

Alla inblandade parter bedyrade att det varit konstruktiva förhandlingar där alla ansträngt sig för att nå en lösning, men att man inte kommit hela vägen fram.

Överenskommelsen mellan Svenskt Näringsliv och PTK

Delar av överenskommelsen såg i korthet ut så här:

Parternas gällande system för omställning inom ramen för organisationerna TRR respektive TSL öppnas för bland annat visstidsanställda. Anställda som under pågående anställning väljer att kompetensutveckla kan få finansiering av systemet.

Begreppet ”saklig grund” byts ut mot ”sakliga skäl”. Arbetsgivarens skyldighet att omplacera arbetstagare innan uppsägning i normalfallet inskränks till en gång. Vad som ska anses vara bristande prestationer, samarbetsvårigheter eller misskötsamhet preciseras.

Rätten för anställd som sagts upp att ogiltigförklara uppsägningen kvarstår, men arbetsgivarens skyldighet att betala lön till den uppsagde anställda (efter uppsägningstiden) under tvistetiden tas bort. Den uppsagde anställda får istället snabbare rätt till a-kassa samt rätt till en utfyllningsersättning ifrån TRR respektive TSL.

Företag som omfattas av parternas överenskommelse får göra tre undantag från turordningsreglerna vid uppsägningar på grund av arbetsbrist.

Företagen kan även nyttja undantaget fullt ut på både arbetare respektive tjänstemän (d.v.s. ta undan 3 arbetare respektive 3 tjänstemän). Företag som endast har ett driftställe och enbart har arbetare eller tjänstemän får undanta 4 anställda.

Den som hyr in någon på samma driftsenhet under en sammanlagd tid om mer än 24 månader under en period om 36 månader måste erbjuda den inhyrde en tillsvidareanställning eller ge en ersättning till arbetstagaren motsvarande tre månadslöner.

Arbetsgivare som omorganiserar sin verksamhet på ett sådant sätt att en eller flera tjänster får nya lägre sysselsättningsmått måste "hyvla" anställningarna och erbjuda de nya anställningarna i turordning bland de anställda på driftsenheten som har lika arbetsuppgifter.

Allmän visstidsanställning tas bort och ersätts med särskild visstidsanställning. En särskild visstidsanställning övergår i en tillsvidareanställning när arbetstagaren har varit anställd hos arbetsgivaren i särskild visstidsanställning sammanlagt mer än 18 månader under en 5-årsperiod.

Las tillförs en ny bestämmelse som säger att arbetsgivare som anställer en arbetstagare med ett annat arbetstidsmått än heltid ska på begäran av arbetstagaren skriftligen ange skälet till att anställningen är en deltidsanställning.

Att två av tre parter var överens ställde politiken inför ett intrikat problem. Var detta att betrakta som en överenskommelse som skulle gälla i stället för utredningen eller hur skulle man gå vidare? Centerpartiets arbetsmarknadspolitiska talesperson Martin Ådahl sade i Sveriges Televisions Agenda att man nu måste ge parterna tid att analysera vad man skulle göra med den överenskommelse som i praktiken fanns mellan två av parterna och lyssna på dem. Det uppfattades av politiska analytiker som en öppning medan beskedet från Liberalernas partiledare Nyamko Sabuni var tydligt. Utan avtal gäller utredningen. Men inom Liberalerna började en falang göra sig hörd som menade att det var fel läge att kasta landet in i en regeringskris. Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark aviserade att hon tänkte kalla parterna till samtal. Det fick Svenskt Näringslivs Mattias Dahl att säga att två av parterna ju sagt ja så det var väl LO hon borde tala med och att Svenskt Näringsliv inte tänkte förhandla via ombud.

Kort sagt: parterna orkade inte med att förhandla fram ett avtal för hela arbetsmarknaden och det politiska systemet orkade inledningsvis inte med att ta konsekvenserna av detta.

Industrin förhandlar vidare

Medan LAS-förhandlingarna pågick rullade industrins avtalsförhandlingar på enligt sin nya tidsplan. Sedan parterna med sina förväntade förbehåll sagt ja till en avtalslängd på 29 månader följde nästa steg: ett förslag till nivå på löneökningarna. Industrins opartiska ordförande lade förslaget 4,5 procent på 29 månader på bordet. Arbetsgiversidan svarade ja, men sade att budet låg precis på smärtgränsen. Facken inom industrin svarade nej och i en gemensam kommentar skrev de att budet var oacceptabelt lågt. Budet innebar att en pott skulle bildas den 1 november med löneökningar på 0,7 procent. Den 1 april 2021 skulle lönerna höjas med 1,9 procent, och den 1 april 2022 lika mycket.

Att arbetsgivarna säger ja till det första budet och facket säger nej kan vara en del av förhandlingsprocessen. Arbetsgivarna kan ofta sträcka sig något längre medan det är omöjligt för ett fackförbund att backa och ta något sämre än man har blivit erbjuden i ett tidigare skede. En kompromiss kan enligt den dramaturgin bara gå åt ett håll. Men den här gången låg en ovanligt svår resa framför de opartiska ordförandena – liksom framför fack och arbetsgivare. Det var inte bara förhandlingsretorik när arbetsgivarna sade att budet låg nära smärtgränsen.

”Parterna har sällan stått så långt ifrån varandra. Nu måste vi som förbund mobilisera för en historiskt svår avtalsrörelse och förbereda oss för mycket tuffa förhandlingar,” sade GS-facket avtalssekreterare Madelene Engman till Arbetet.

Ett avtal skulle vara på plats på lördagen den 31 oktober – Alla Helgons Dag. På tisdagskvällen skickade industrins fack hem sina delegationer. Det fanns inte förutsättningar att teckna ett avtal i närtid.

”Vi kan inte komma överens om löneökningarnivåerna, helt enkelt. Och i det finns låglönesatsningen också”, sade IF Metalls avtalssekreterare Veli-Pekka Säikkälä.

Ett fackligt krav var också retroaktiva löneökningar för den tid som gått sedan våren då avtalen förlängdes på grund av pandemins utbrott.

– För arbetsgivarna är den frågan död. De säger att vi har prolongerat avtalet och träffat ett nollavtal under sju månader. Då kan man inte komma efteråt och be om pengar, sade Veli-Pekka Säikkälä.

Madelene Engman
GS-facket

Medan industrins parter försökte lösa knutarna med nivån på löneökningarna och retroaktiviteten väntade resten av arbetsmarknaden på de avtal som skulle bli normbildande. Samma datum som avtalen för de 500 000 anställda inom industrin löpte ut gällde detsamma för avtal för ytterligare en och en halv miljon anställda.

Ny vändning i LAS-förhandlingarna

Den 29 oktober gjorde regeringen sitt vägval och skrotade Gudmund Toijers utredning. På morgonen tog Stefan Löfven ställning i ett inlägg på Facebook.

” Socialdemokraternas verkställande utskott har ställt sig bakom att en förändring av anställningsskydd och omställning ska ske utifrån parternas överenskommelse, i stället för den så kallade Toijer-utredningen.

...

För mig är det dock viktigt att vara tydlig med att de lagförslag som nu ska tas fram utifrån parternas överenskommelse ska utarbetas med målsättningen att få ett så brett stöd som möjligt från arbetsmarknadens parter.

...

Arbetsrätten gäller för alla arbetstagare i Sverige och måste fungera både för tjänstemän och arbetare, för privat och offentlig sektor.”

Stefan Löfven på Facebook den 29 oktober 2020

Beskedet följdes av en presskonferens med arbetsmarknadsminister Eva Nordmark där hon i princip sade samma sak. Svenskt Näringsliv, PTK och Saco hälsade beskedet med tillfredsställelse. LO:s ordförande Susanna Gideonsson sade att ”Vi säger absolut nej till LAS-utredningen. Och fortsatt nej till slutbudet från Svenskt Näringsliv och PTK som är för dåligt när det gäller anställningstrygghet.” Kommu-

nal menade att man såg en ny möjlighet att påverka lagstiftningen, medan de sju förbund som tidigare positionerat sig emot både utredningen och överenskommelsen upprepade sitt tal om ”krigsförklaring”. Sekos ordförande Valle Karlsson menade att det nu var omöjligt att teckna ett långt avtal eftersom det var inte gick att förutse vad som skulle hända med arbetsrätten.

Att LO-skulle få något inflytande över en ny lagstiftning motsatte sig centerledaren Annie Lööf bestämt.

” Det finns nu två vägar fram för ökad trygghet och flexibilitet på arbetsmarknaden. Antingen genomförs helheten i den partsöverenskommelse som Svenskt Näringsliv och PTK sagt ja till, och som fler gärna får ansluta sig till. I annat fall Toijer-utredningen. Precis som vi enats om i Januariavtalet. Att politiken ska ge en part som inte tagit ansvar vid partsförhandlingarna inflytande är givetvis uteslutet.”

Annie Lööf i en skriftlig kommentar till TT

Enligt Stefan Löfven var det däremot självklart att även LO ska få säga sitt i den kommande processen. ”När regeringen påbörjar en utredning kommer vi inte säga att en part inte får yttra sig, så kan det inte gå till”, sade han i Sveriges Televisions Agenda.

Vad som stod klart var i alla fall att man nu måste gå in i en lagstiftningsprocedur med utredning-remissrunda-proposition-lagråd-riksdagsbeslut. Det skulle nätt och jämnt hinnas med under den pågående mandatperioden.

Den andra november stod det i alla fall klart att en utredare inom arbetsmarknadsdepartementet skulle tillsättas och utarbeta en så kallad departementspromemoria. Till utredaren skulle en referensgrupp knytas med ”samtliga huvudorganisationer på svensk arbetsmarknad”, det vill säga även LO. Men frågan var inte ur världen. PTK:s förhandlingschef Martin Wästfelt menade i en intervju i Arbetet ett par dagar senare att LO för all del kunde få sitta med i en referensgrupp och vara remissinstans. Men att LO skulle sitta i en arbetsgrupp och vara delaktigt i arbetet med att utforma och påverka lagen var uteslutet menade han. ”Politikerna har chansen att använda vår överenskommelse, de måste inte. Men vill de använda den, så måste de respektera den. De kan inte plocka valda delar ur den.

Med den nya utredningen sänktes temperaturen i frågan. Förutom att förverkliga LAS-överenskommelsen i lag hade Svenskt Näringsliv ambitionen att prata med de LO-förbund som kunde tänkas vara villiga att ansluta sig till överenskommelsen. ”Det är skrivet för huvudorganisationer och vi måste titta på hur det ska gå till för enskilda fackförbund att ansluta sig”, sade Svenskt Näringslivs vice ordförande Mattias Dahl till Arbetsvärlden i mitten av november och i Ekots lördagsintervju sa LO:s ordförande Susanna Gideonsson att LO är en förhandlande organisation som inte stänger dörren. Men att nu låg fokus på avtalsrörelsen.

Ett märke – till slut

Under de gällande kollektivavtalens sista dag gjorde industrins parter en kraftanstängning. Klockan nio på kvällen kom ett slutud från de opartiska ordförandena och klockan halv ett på natten stod det klart att alla industrins parter sagt ja. Man väntade med att berätta det till en gemensam presskonferens på söndagsmorgonen då IF Metalls ordförande Marie Nilsson kunde inleda med att säga att äntligen, efter sju månaders väntan, hade industrins parter träffat avtal.

Flera medier noterade att facken verkade mer nöjda än de sammanbitna arbetsgivarna.

“Det har varit utomordentligt besvärligt att få ihop ett avtal”, sade Teknikföretagens förhandlingschef Tomas Undin vid pressträffen

“Man får helt enkelt köpa det bästa avtal som är till salu när facken har konflikträtt. Det kommer att bli jättebesvärligt för många.”

Tomas Undin
Teknikföretagen

Industrins avtal i korthet

Industrins avtal innebar inte några stora förändringar i de allmänna villkoren. På det hela taget var det ett rent löneavtal.

- Avtalets längd: 29 månader från den 1 november 2020 till den 31 mars 2023.
- Avtalsvärde under perioden: 5,4 procent. Den 1 november 2020 låg en revision med 3,0 procent. Den 1 april 2022 låg nästa revision med 2,4 procent.
- Löneökningarna skulle bli något mindre än 5,4 procent. Storleken på pensionsavsättningar påverkade avtalen inom industrin olika mycket.
- Avtalet innehöll ingen retroaktivitet för de sju månader som förhandlingarna skjutits upp.
- En insamlingsmodell för den första avtalsperioden där löner under 26 100 kronor i månaden ändå bidrar till lönesumman med det beloppet. Under den andra avtalsperioden skulle en uppräknings till cirka 26 800 kronor ske.
- På grund av hur olika covid-19-smittan påverkat olika branscher och företag öppnade avtalet för en lokal disponibilitet av revisionstillfället fram till den 1 april 2021.
- Det sista avtalsåret är uppsägningsbart.

Till avtalet kopplades den pensionsuppgörelse som tidigare träffats och som skulle gälla under förutsättning att normeringen innebar ett treårigt avtal och att alla följde normen.

“Det är en något högre årstakt än det tidigare avtalet: 2,23 procent”, sade IF Metalls ordförande Marie Nilsson. Hon medgav att takten bara var marginellt högre än det förra avtalets, men menade att det ändå måste ses som en framgång med tanke på att arbetsgivarna redan före pandemin varit tydliga med att de vill växla ned löneökningstakten.

Arbetsgivarna kommenterade inte den saken nämnvärt, men räknade säkert ut att om man inkluderar de sju månaderna utan löneökningar blir det en annan – och lägre – siffra. Det hindrade inte att Teknikarbetsgivarna fick svårt att sälja in den höga löneökningstakten hos resten av Svenskt Näringsliv. I en artikel i Arbetet menade professor Lars Calmfors att man knappast kunde bortse från att det gått sju månader utan löneökningar och att avtalet snarare var värt 1,8 procent än 2,23.

Löneökningstakten blev en fråga om från vilket perspektiv den betraktades. Ett sätt att se det var att eftersom avtalen från 2017 förlängdes var det de avtalen som blev billigare för arbetsgivaren än man förutsåg när de tecknades.

På samma sätt som industrins arbetsgivare fick intern kritik för löneökningstakten fick fackförbunden kritik från sina kamrater för att de släppt kravet på retroaktiv ersättning. Retroaktiviteten försvann ur förhandlingarna sedan man konstaterat att avtalen förlängts och eftersom det faktiskt funnits gällande avtal fanns det ingen rättslig grund för en retroaktiv ersättning. Att avtalet var ”framtungt” med den största lönerevisionen tidigt under perioden gjorde den uteblivna retroaktiviteten lättare för facken att smälta.

Facken var däremot nöjda med den låglönesatsning som insamlingsmodellen för dem med en lön under 26 100 kronor innebar. “Det är många kvinnor som ligger i sådana lönelägen. Det blir på det viset också en jämställdhetsatsning”, sade GS-fackets ordförande P-O Sjöo.

Men exakt hur den modellen skulle tolkas fanns det egentligen ingen enighet om. Det lämnade parterna till andra att uttolka.

En viss oro skapade det att Pappers, som gått ut med högre krav än alla andra, fortsatte att förhandla. Att det drog ut på tiden berodde på att parterna stod långt ifrån varandra, men också på att covid-19-sjuka förhandlare på Pappers sida fick sköta förhandlingarna på distans via dator. Den 3 november blev det i alla fall ett avtal. Pappers såg sig tvugna att rätta in sig i ledet med ett avtal på 29 månader värt 5,4 procent. ”Vi har tvingats skriva på ett avtal som vi inte är nöjda med. Vår motpart är inte intresserad av att förhandla när ”märket” är satt oavsett vilka argument vi har, så hänvisar vår motpart till det.” sade Pappers ordförande Pontus Georgsson.

*Pontus Georgsson
Pappers*

Ett par dagar senare sade han till Arbetet, fortfarande lika missnöjd, att ”jag är övertygad om att vi som fackförening måste försöka göra något mer för våra medlemmar än att följa med i strömfåran. Sedan är det tydligt att vi inte har nått hela vägen fram, men vi kommer aldrig sluta försöka.”

Avtal i kommuner och regioner

På tisdagen den 3 november kunde Kommunal och Sveriges Kommuner och Regioner teckna ett avtal efter att ha gått in i slutförhandlingar när industrins avtal var på plats. Kommunals ordförande Tobias Baudin var påtagligt nöjd när han mötte medierna.

” Jag är stolt och nöjd, det är ett riktigt jäkla bra avtal och en seger för medlemmarna. Det här hade inte varit möjligt utan en stark självkänsla och ett jäklar anamma hos medlemmarna i Kommunal. Engångsbeloppet är förbaskat bra och det är varje medlem så väl värd att få.”

Kommunals ordförande Tobias Baudin i en intervju med Sveriges Television den 3 november 2020

Kommunals avtal blev fyraårigt, men höll sig enligt parterna inom normen.

Avtalet mellan Sveriges Kommuner och regioner/Sobona och Kommunal i korthet

- Avtalet gäller från 1 november 2020 till 31 mars 2024.
- Månadsavlönade arbetstagare utges ett engångsbelopp om 5 500 kronor. Utbetalningstillfället är i december 2020.
- I löneöversynen 1 november 2020 är löneutrymmet 520 kronor, för löneöversynen 1 april 2021 530 kronor och för 1 april 2022 380 kronor. Utöver ordinarie löneutrymme fördelas ytterligare 0,3 procent av lokala parter i lokala förhandlingar till yrkesutbildade inom vård, skola och omsorg.
- Arbetstiden för ständigt natt sänks till 34,20 timmar/vecka.

Samtidigt med Kommunals avtal tecknade Vision och Akademikerförbundet SSR avtal. De avtalen var som tidigare ”sifferlösa”, men till skillnad från Kommunal låg det första revisionstillfället den 1 april.

Markus Furuberg, förhandlingschef på Akademikerförbundet SSR, menade att retroaktiva löner var nödvändiga. ”Något annat var helt uteslutet för vår del då våra grupper har jobbat stenhårt under coronakrisen för att se till att välfärden fungerar,” sade han till Arbetsvärlden.

Visions fyraåriga kollektivavtal med Sveriges Kommuner och Regioner, SKR och Sobona omfattade cirka 160 000 anställda i kommuner, regioner och kommunala bolag och Akademikerförbundet SSR:s avtal med SKR och Sobona omfattade omkring 35 000 akademiker.

Att kollektivavtalen blev så långa som fyra år gav SKR en långsiktighet som man behövde.

” För våra kommuner och regioner är det otroligt viktigt att man har en långsiktighet i planeringen så att man både vet hur mycket utrymme man har för att klara av rekrytering och för att se till att vi kan få fler som arbetar inom våra sektorer. Det handlar om kompetensutveckling som man kan koncentrera sig på i stället för att ha en osäkerhet när arbetsfreden kanske inte är garanterad längre”.

Joakim Larsson, ordförande i SKR:s förhandlingsdelegation 3 november 2020.

I SKR:s pressmeddelanden betonade Joakim Larsson att välfärdens medarbetare hade tagit stort ansvar och gjort betydande insatser under en mycket svår tid och att det var självklart att belöna medarbetarna för arbetet under coronapandemin med engångsbelopp eller retroaktivitet.

Handels lägger första varslat

Flera av avtalsrörelsens orosmoln hade skingrats när industrins parter, Pappers och Kommunal teckande avtal. Men dagen efter Kommunals avtal varslade fackförbundet Handels om strejk för omkring 5 000 medlemmar. Bland de butiker som togs ut fanns Ikea i Stockholm och ett halvduzin stora ICA-butiker runt om i landet.

”Många anställda sliter med otrygga anställningar, har sällan heltid och har därför svårare att planera sin vardag eller försörja sin familj. De har ställt upp under pandemin och gjort allt för sina arbetsgivare. Att de inte skulle kunna få samma löneökningar som andra grupper på arbetsmarknaden är helt otänkbart”, sade Handels ordförande Linda Palmetzhofer i ett pressmeddelande.

Svensk Handels vd Karin Johansson svarade med att säga att det var ansvarslost att varsla om strejk under en pågående pandemi ”Även facket måste vara beredda att anpassa sin karta till hur verkligheten faktiskt ser ut, nu ställs krav som om coronakrisen vore en illusion. Vi går igenom en historiskt tuff kris och båda parter måste ta ansvar i ett exceptionellt läge”.

Skulle pengarna till en låglönesatsning ligga inom eller utom industrinormens 5,4 procent? Det var den frågan industrins parter lämnat olöst och som parterna inom handeln nu måste lösa. ”Omöjligt i princip, men möjligt i praktiken”, menade Medlingsinstitutets generaldirektör Irene Wennemo i en intervju med Dagens Arbetet.

Uppgiften att hitta den praktiska lösningen gick till medlarna Gunilla Runnquist och Robert Schön.

Robert Schön, var också en av de opartiska ordförandena. ”Hur Opo tolkar märket i handelskonflikten blir viktiga signaler för oss”, sade Irene Wennemo i en intervju med Arbetet, och hoppades att medlingen skulle komma att ge vägledning för den fortsatta avtalsrörelsen.

Bara två dagar senare kom nästa varsel om stridsåtgärder. Orsaken var densamma – oenighet om låglönesatsningen. Den här gången var det Hotell- och restaurangfacket som varslade om strejk. Först på personalrestauranger på bland annat Scania i Södertälje och i ett andra steg på bland annat på Grand Hotell i Stockholm och Svenska Mässan Gothia Towers i Göteborg. Dessutom lade man en blockad mot övertidsarbete och nyanställningar på hela avtalsområdet. ”Visita har uppvisat en anmärkningsvärd tondövhet för den ordning som gäller enligt den svenska modellen. Anställda i besöksnäringen, som burit besöksnäringen med risk för egen hälsa under pandemin, måste få tryggare anställningsförhållanden och löneökningar i nivå med övriga på arbetsmarknaden”, sade Malin Ackholt, HRF:s förbundsordförande i ett pressmeddelande.

Arbetsgivarnas svar var som ett eko av Svensk Handels tidigare i veckan: ”Att mitt under den värsta krisen någonsin hota med strejk är totalt ansvarslöst och ökar risken att fackets medlemmar inte har något jobb att komma tillbaka till”, sade Visitas vd Jonas Siljhammar i Visitas pressmeddelande.

Medlare i den förhandlingen blev Medlingsinstitutets förre generaldirektör Claes Stråth och Anders Hammarbäck som tidigare varit förhandlingschef i fackförbundet Vision.

Temperaturen i förhandlingarna inom handeln höjdes när arbetsgivarna började fråga om deras anställda var fackligt anslutna. Handels menade att detta kunde vara en föreningsrättskränkning och ett brott mot en grundlagsskyddad rättighet att inte uppge vilka föreningar man är med i. Handels hotade också med att begära sympatiåtgärder mot butiker som med hjälp av oorganiserad arbetskraft höll öppet trots strejken. Arbetsgivarna i Svensk Handel hade en annan syn på frågan. Så här skrev Svensk Handel på sin webbplats:

” Om en konflikt bryter ut i enlighet med Handelsanställdas förbunds varsel är det endast medlemmar i Handelsanställdas förbund som kan tas ut i strejk. Att vara medlem i facket är frivilligt och facket bestämmer endast över sina medlemmar. Från facklig sida varslas ofta om ”total arbetsnedläggelse”, vilket kan missuppfattas som att inga anställda har rätt att utföra arbete. Det stämmer alltså inte.

Anställda som valt att inte vara med i facket ska i stället, som utgångspunkt, utföra sitt arbete som vanligt. Men det finns också en så kallad neutralitetsrätt på den svenska arbetsmarknaden. Den innebär att anställda som arbetar på en arbetsplats som omfattas av konflikt, men som inte själva är medlemmar i det konfliktande fackförbundet, har rätt att själva välja att inte utföra arbete som berörs av konflikten så länge som konflikten pågår. En anställd som på detta sätt väljer att inte utföra sitt arbete under konflikt har inte rätt till lön eller andra förmåner under tiden.

Eftersom det endast är medlemmar i det fack som varslat om konflikten som kan tas ut i strejk av facket om konflikt väl bryter ut, behöver arbetsgivare som blivit varslade normalt sett veta vilka anställda som är medlemmar i facket. En sådan förfrågan från en varslad arbetsgivare, i syfte att kunna planera verksamheten inför en eventuell konflikt, utgör inte en kränkning av föreningsfriheten och strider inte heller mot dataskyddsförordningen.

Från Svensk Handels webbplats

Strejken skulle bryta ut klockan tio på förmiddagen den 13 november och medan man förberedde för stridsåtgärder på 22 arbetsplatser – butiker och lager – arbetade medlarna för att lägga fram ett bud dagen innan strejken var ett faktum.

Medlingen skedde under speciella omständigheter på grund av pandemin. Antalet förhandlare i samma rum begränsades och medlare och förhandlare snabbtestades mot covid-19 varje dag. Man försäkrade sig också om att medlarna kunde transportera sig på ett säkert sätt eftersom de av åldersskäl räknades till riskgruppen.

Klockan 12 lades budet och fyra timmar senare var avtalet ett faktum. Handeln hade tecknat ett avtal med krontal i stället för procent. Avtalen gav löneökningar för heltidsanställda på totalt 1 354 kronor fördelat på 29 månader. Ingångslönerna ökade med 90 procent av den avtalade löneökningen, vilket innebar att parterna var överens om att avtalet rymdes inom industrins normering. Det betonade både parterna och Medlingsinstitutet i de pressmeddelanden som följde på avtalet.

Att låglönesatsningen var viktig för LO-förbunden framgick av att bland annat Seko, vars medlemmar hade ett högre löneläge och i princip inte berördes av satsningen, var noga med att ha med den i sitt första avtal med arbetsgivarna i EFA om ett kraftverksavtal.

I förhandlingarna mellan Hotell- och restaurangfacket och Visita drog det ut på tiden innan medlarna kunde lägga ett bud, men sent på kvällen dagen före stridsåtgärdernas utbrott accpeterades ett bud av parterna. Det nya avtalet höll sig inom ramarna med 29 månader och 5,4 procent, men när Hotell- och restaurangfackets ordförande Malin Ackholt skulle förklara för tidningen Arbetet vad låglönesatsningen bestod i sade hon att det fanns en sådan satsning, men att man inte givit den något exakt värde. Några skrivningar om en insamlingsmodell för löner under 26 100 kronor fanns inte i avtalet. I stället betonade Malin Ackholt avtalskrivningar som skulle bidra till mer ordning och reda i branschen. Medierapporterna tydde på en lättnad bland såväl arbetsgivare, fack som anställda över att en bransch som sargats hårt av covid-19-pandemin inte skulle drabbas också av en arbetsmarknads-konflikt. Men inom LO fanns ett tydligt missnöje med resultatet av medlingen.

Stabil grund lagd för fortsättningen

Med industrins avtal på plats, en överenskommelse klar mellan Kommunal och Sveriges Kommuner och Regioner och två medlingar i låglönebranscher avklarade fanns det nu en grund att stå på inför resten av avtalsrörelsen. Frågan var emellertid fortfarande hur arbetsgivarna inom Almega skulle ställa sig till normeringen. Alme-gas arbetsgivarpolitiska chef Stefan Koskinen hade varit starkt kritisk till uppgörelsen inom industrin.

”Vi kan konstatera att denna gång har industrins parter inte lyckats komma överens om en normering som tar hänsyn till hela näringslivet. Det är djupt olyckligt och inte minst för alla de företag och jobb som står på spel”, sade han i ett pressmeddelande.

Men samma dag som strejken inom hotell och restaurang skulle ha brutit ut tecknades det första Almegaavtalet: Fastighetsarbetsgivarna inom Almega Tjänsteföretagen och Fastighets hade tecknat ett avtal som följde normeringen. ”Vi är nöjda med att samtliga delar i avtalet rymms inom de ramar arbetsmarknadens parter bestämt tillsammans i det så kallade märket. Det ger stabilitet och bra villkor för både medarbetare och företag”, sade Stefan Lennström, avtalsansvarig förhandlare för Almega Fastighetsarbetsgivarna.

Stefan Koskinen
Almega

Avtalet följdes snabbt av ytterligare ett avtal för 4 500 anställda i saneringsbranschen och med de två första av Almegas 130 avtal tecknade verkade också Almega vara på väg att inorda sig i normeringen. Men missnöjet bland Almegas medlemmar var fortsatt stort och förhandlingarna med Unionen gick trögt.

Oroande signaler från byggbranschen

Från byggbranschen kom signaler om kärvande förhandlingar i pressmeddelanden från Byggnads, Målarna och Elektrikerförbundet. De senare hade utan problem tecknat ett kraftverksavtal, men när det kom till installatörerna blev det svårare. De förhandlingarna komplicerades bland annat av att medlemmarna hade lägre genomsnittsålder och att kostnaderna för pensionsavtalet därmed blev högre. Till slut blev det ett avtal även för elinstallatörerna. Elektrikernas förhandlingschef Mikael Pettersson menade att en strejk knappast hade lett till bättre villkor med tanke på att industrins normering var så stark. Det var viktigare att få ett "framtungt" avtal som gav pengar tidigt under avtalsperioden.

Medling

När det första varslat i byggbranschen kom handlade det inte bara om löner. Byggnads menade att de inte fick gehör för sina krav på ordning och reda och varslade om strejk i ett första steg för 1 400 medlemmar på 87 arbetsplatser. Varslet innehöll också en upptrappning vid två senare tillfällen. Bland kraven fanns att regionala skyddsombud skulle få tillträde till fler arbetsplatser och att företag ska kunna visa att deras underentreprenörer följer kollektivavtal. Byggnads menade att arbetsgivarna i Byggföretagen inte verkade vilja gå från ord till handling när det gällde att städa upp i branschen.

Men med i bilden fanns också arbetsgivarnas vilja att bryta upp ackordslönesystemet. "Att ta upp det under pandemin och ge sig på det som är heligast för oss, vårt inflytande över våra löner och lönesystem, det är en ren och skär maktfråga", sade Byggnads ordförande Johan Lindholm i en intervju med Dagens Eko. Byggföretagen gav en annan bild och menade att man lagt förslag om ett utökat ansvar för huvudentreprenörer. "Vad det här egentligen handlar om är att Byggnads vill ha mer än märket. Dessutom vill de förbjuda seriösa bemanningsföretag och kasta bort värdet av yrkesbeviset. Det kan inte vi gå med på", sade förhandlingschefen Mats Åkerlind i ett pressmeddelande efter varslat. Efter problemen med att teckna avtal om förlängning av avtalen tidigare under året var stämningen mellan parterna inte den bästa. Trots att Johan Lindholm under förhandlingarna hade skickat ut positiva signaler på Twitter kom varslat inte som någon stor överraskning.

Johan Lindholm
Byggnads

Uppdraget att medla gick till Jan Sjölin, Anders Norberg och Ronny Wenngren.

Medling

Två dagar efter Byggnads varsel kom ett varsel också från Målareförbundet. I varslat konstaterade målarna att lönerna inte var en stridsfråga utan att tvisten enbart gällde allmänna villkor där deras uppfattning var att de inte fått något riktigt slutbud från Måleriföretagen trots att avtalstiden hade löpt ut. "Vi har inte fått något slutbud att ta ställning till. Måleriföretagen säger bara nej", sade Målareförbundets ordförande Mikael Johansson till Målarnas facktidning.

Uppdraget att medla gick till Kurt Eriksson och Åsa Kjellberg Kahn.

Dagen innan Byggnads strejk skulle bryta ut skulle parterna svara på ett medlarbud. Och när svaret kom var det två uppenbart nöjda parter som svarade ja.

”Ett historiskt avtal”, sade Byggnads ordförande Johan Lindholm. ”Där lagstiftarna gick bet klev landets byggnadsarbetare in. Där politiken misslyckades visade Byggnads medlemmar vad ett starkt och enat fackförbund kan åstadkomma. Att ge de regionala skyddsombuden ökad tillträdesrätt kommer inte lösa alla problem i byggbranschen, men det ger oss verktygen att göra skillnad på riktigt”, sade han i ett pressmeddelande när avtalet tecknats.

Byggföretagens vd Catharina Elmsäter-Svärd var också nöjd. ”Det finns en styrka av att kunna lösa svåra frågor tillsammans. Detta borde kunna ha löst sig utan att använda varsel och hot om strejk. Den verkliga motståndaren är de företag som gör branschen oseriös”, sade hon i ett pressmeddelande.

Enkelt kan man uttrycka det som att båda parter i byggförhandlingarna fick något de gärna ville ha sedan man accepterat att industrins normering gällde när det kom till kostnaden för avtalet. Byggnads fick utökad tillträdesrätt för regionala skyddsombud och ett större ansvar för huvudentreprenörer. Att resultatet av den partsgemensamma gruppen för översyn av prestationslönerna fördes in i avtalet var något arbetsgivarna gärna ville se. Förhandlingarna hade inletts med kontakter med Byggnads via videolänk, men man övergick sedan till fysiska möten. I medlarrapporten beskrivs hur parterna när avtalet var undertecknat noga spritat högerhänderna för ett handslag efter väl genomförd förhandling.

När Byggnads fått sitt avtal kunde man tänka att målarna också skulle nå ett avtal utan större problem. Men i medlingens slutskede, dagen innan strejkvarslet skulle lösas ut, skrev Målareförbundets ordförande Mikael Johansson ett stridslystet blogginlägg: ”Vi ställde upp på att förlänga våra avtal och våra medlemmar har troget gått till jobbet och bidragit till att samhället har kunnat fungera trots pandemin. Vi har gjort vår del av överenskommelsen. Nu är det dags att betala notan”. Hans resonemang gick ut på att om märket inte var heligt och branscher som drabbats av pandemin hade fått hålla igen så borde det motsatta gälla för branscher som inte drabbats. Bara timmarna före strejkens utbrott svarade parterna ja till medlarnas bud, men Mikael Johansson var inte nöjd. På Facebook skrev Målareförbundet:

” Målarna förtjänar mer och ett bättre avtal. Miljön vi har förhandlat ett nytt avtal i är minst sagt besynnerlig och ovanlig. Vi har en lönebildningsmodell som är stipulerad i lag vilket gör det svårt att kräva mer än industrin, vi har dessutom en majoritet i riksdagen som verkar i arbetsgivarnas intresse. Jämte detta är vi mitt uppe i pandemins andra våg. Kort sagt har arbetsgivarna alla trumf på hand! Vi kan med det konstatera ett av de sämsta lägen vi haft på många, många år i avtalsförhandlingarna. Trots detta läge, lyckas vi få till flera förbättringar och en löneökning från 1 december på minst 1000:- i månaden.

Målarnas ordförande Mikael Johansson på Målareförbundets Facebooksida

Fortsatta låglöneproblem

Låglönesatsningen fortsatte att ställa till problem. Hotell- och restaurangfacket, HRF, som ju inte var nöjda av utfallet av förhandlingarna med Visita gjorde ett nytt försök i förhandlingarna med Svensk Handel för cafe- och restauranganställda i handeln.

Medling

När förhandlingarna strandade varslade HRF om strejk på restaurangerna i tre Ikeavaruhus. ”Vi som fackförbund kan inte acceptera att minimilönerna inte höjs. Rimliga löner är en förutsättning för schysta arbetsplatser”, sade Per Persson, HRF:s avtalssekreterare, på förbundets webbplats. Svensk Handel såg annorlunda på konflikten och menade att man hade accepterat fackets krav på en låglönesatsning, men varit tydliga med att den måste finansieras inom kostnadsramen för industrins märke på totalt 5,4 procent över 29 månader.

” Vi kan inte acceptera att HRF kräver högre löneökningar än övriga branscher. Svensk Handel står upp för den svenska modellen och märkets lönenormerande rol. Vi har erbjudit HRF ett avtal med motsvarande villkor som förbundet, efter medling accepterade i förhandlingarna med Svensk Handels systerorganisation Visita, men facket har tackat nej.”

Ola Axelsson, förhandlingschef på Svensk Handel, på webbplatsen

Till medlare i förhandlingarna utsågs Gunilla Runnquist, Anders Hammarbäck och Sverker Rudeberg.

Förhandlingarna komplicerades av att HRF också ville ha skrivningar om heltid i avtalet. Bara var tionde medlem på avtalsområdet hade en heltidsanställning. På ett litet avtalsområde med några hundra medlemmar drevs alltså frågor om stora principer. Och det man enades om skulle kunna fungera som en murbräcka in i andra betydligt större avtalsområden. Det handlade om principer som ingen av parterna ville kompromissa om och medlarbudet dröjde.

Först strax före midnatt dagen innan stridsåtgärderna skulle bryta ut svarade parterna ja till medlarnas bud. Kostnadsökningen för avtalet låg inom normeringen och åtgärderna för att höja sysselsättningsgraden lämnades till en partsgemensam grupp som fick ett halvår på sig att komma med förslag.

Ett historiskt avtal

På förmiddagen fredagen den 4 december gick det med en timmas varsel ut en kallselse till en digital presskonferens. Avsändare var Svenskt Näringsliv, PTK, IF Metall och Kommunal. De båda senare facken hade gått in i den överenskommelse som Svenskt Näringsliv och PTK redan hade tecknat om trygghet och omställning – trots att LO tidigare sagt nej. De båda förbunden menade att de nått så viktiga förändringar för sina medlemmar att de nu kunde underteckna överenskommelsen. Svenskt Näringslivs vice vd Mattias Dahl var tydlig med att nu var det färdigförhandlat. Överenskommelsen skulle skickas in till regeringen.

Reaktionerna lät inte vänta på sig. Förbund som Byggnads, Elektrikerna och Seko

menade att detta var ett svek mot sammanhållningen och solidariteten inom LO. Att IF Metall kunde tänka sig att gå sin egen väg överraskade i och för sig inte. Ordförande Marie Nilsson hade gjort uttalanden som mer än antydde att det var en möjlighet. Men att Tobias Baudin, som hade varit skarp i kritiken mot LO:s avtalssekreterare för bristande tranparens, skulle gå samma väg tyckte många var magstarkt. ”Det var som en blixtnad från klar himmel. Man kan inte anklaga IF Metall för att ha inte ha varit ärliga och sagt vad de tycker. Kommunal var precis tvärtom, så det svider ännu mer”, sade Transports ordförande Tommy Wreeth till Arbetet. Men Kommunal menade att man alltid måste vara beredd att göra det som är bäst för medlemmarna. ”För Kommunals del vill vi alltid vara med och påverka. Det är naturligt för oss att alltid sätta oss vid förhandlingsbordet om det finns en möjlighet att förbättra villkoren för våra medlemmar”, sade Kommunals avtalssekreterare Johan Ingelskog på pressträffen.

För Kommunalarbetaren berättade Tobias Baudin att flera arbetsgivare i samband med förhandlingar i avtalsrörelsen undrat vad det var som fick Kommunal att säga nej till överenskommelsen. Det ledde vidare till förhandlingar och ett bud han menar att det hade varit fel att säga nej till. ”Vi hade sagt ja redan i oktober om den överenskommelse vi nu har hade kommit som ett förslag då. Men jag förstår att det inte gäller för andra förbund, och respekterar att vi tänker olika för att våra medlemmar har så olika villkor.”

Utomstående betraktare spekulerade i vad detta skulle betyda för LO:s maktposition i framtiden och LO:s ordförande Susanna Gideonsson menade att det faktiskt var normalt att när LO:s förbund inte kunde gå fram samordnat var det upp till varje förbund att driva sina egna frågor. Det kunde inte skylas över det faktum att LO-förbunden nu var splittrade och att det kunde få följderna för framtida samordning av förhandlingar.

I en radiointervju sade Medlinginstitutets generaldirektör Irene Wennemo att uppördheten var ännu större över hur processen varit än över innehållet i själva överenskommelsen. Men hon menade att såren säkert skulle läka och att det fanns ett stort intresse också bland arbetsgivarna och i det politiska systemet av att LO inte blev alltför försvagad. Utan en samordnande kraft skulle små, men stridbara, fackförbund med stor förmåga att göra skada med sina stridsåtgärder bli alltför svårtyglade.

Politiska analytiker diskuterade i medierna om avtalet var en framgång för Socialdemokraterna, Centern eller Liberalerna eller möjligen för dem alla. Vänsterpartiets nya ordförande Nooshi Dadgostar ville inte släppa hotet om en misstroende-förklaring. ”Man vet aldrig vart processen tar vägen”, menade hon. Men den allmänna meningen var ändå att den politiska sprängkraften i LAS-frågan nu var desamrerad.

Att det var ett historiskt avtal rädde det emellertid enighet om. De flesta var också eniga om att tjänstemännens organisationer nu hade flyttat fram sina positioner på LO:s bekostnad.

Överenskommelsen förändrades när det gällde anställningsformen ”allmän visstid”

och möjligheten till ”hyvling”. Det senare innebär att arbetstiden minskas i stället för att en arbetsgivare säger upp personal och därmed får ned sina personalkostnader utan uppsägningar. Facken menar att det är ett sätt att kringgå turordningsregler och uppsägningstider.

Förändringarna i överenskommelsen

När Kommunal och IF Metall anslöt till överenskommelsen mellan Svenskt Näringsliv och PTK skedde förändringar på ett par punkter som facken ansåg vara betydelsefulla.

- Anställningsformen ”allmän visstidsanställning” avskaffas och ersätts av ”särskild visstidsanställning”. En skillnad är att med den nya anställningsformen krävs tolv månaders anställning för att konverteras till en tillsvidareanställning – det har tidigare varit 24 månader.
- Vid ”hyvling”, eller ”omreglering av anställning till lägre sysselsättningsgrad” som det står i förhandlingsprotokollet, gäller samma omställningstid som vid uppsägning, men som längst tre månader. Det innebär att den som får sin arbetstid sänkt får en omställningstid med sin tidigare arbetstid och lön.

Principöverenskommelsen kunde nu lämnas vidare till politiken för att förädlas till ett lagförslag. Flera frågor måste få en lösning, inte bara från politiken. Hur skulle parterna till exempel hantera att IF Metall och Kommunal inte ägde avtalet med omställningsorganisationen TRR. Det gjorde LO. Och hur skulle den politiska processen gå till och vem skulle ha inflytande över den? I TV lovade arbetsmarknadsminister Eva Nordmark svar på den frågan före jul. I januari kom beskedet att tre utredningar skulle tillsättas med kort tid på sig. Redan i maj skulle de redovisa sina resultat. I utredningarna skulle representanter för IF Metall och Kommunal ingå liksom LO-TCO Rättsskydds tidigare chef Dan Holke.

Eva Nordmark
Arbetsmarknadsminister

Inom LO fortsatte sprickorna att växa. Vid ett styrelsemöte i mitten av januari 2021 konstaterade man att Kommunal och IF Metall brutit mot LO:s stadgar när de gick sin egen väg i förhandlingarna om trygghetsöverenskommelsen utan att informera de andra förbunden. I en intervju i Dagens Arbeta sade Marie Nilsson att det berodde på en brist på tillit. Hon menade att det inte gick att vara säker på att det som sades i styrelserummet inte skulle läcka till medierna.

Nya varsel om stridsåtgärder

Att överenskommelser var gjorda för mer än två tredjedelar av de anställda som skulle få nya avtal betydde inte att julfriden började lägga sig över arbetsmarknaden.

Inom ett par dagar i veckan före Lucia varslade först alla de 14 LO-förbunden om stridsåtgärder i förhandlingarna om ett avtal för de bemanningsanställda och sedan kom

Målaresförbundet med ett varsel i förhandlingarna om ett avtal för bland annat bil-lackerare.

Erland Olauson och Bengt Huldt utsågs att medla i bemanningsförhandlingarna och i förhandlingarna om lackavtalet utsågs Göran Gräslund, Robert Schön och Ronny Wenngren till medlare.

Förhandlingarna om ett avtal för bemanningsbranschen rymde en extra komplikation. Två viktiga principer stred mot varandra. Den ena var att lönen för inhyrd personal ska motsvara den som anställda på den arbetsplats de är uthyrda till har. Den andra principen var att kostnaden för det förändrade pensionssystemet skulle tas ur lönutrymmet. Eftersom bemanningsbranschens löner varierar beroende på löneläget på de arbetsplatser som hyr in arbetskraften blev beräkningen av avsättningen till pensioner komplicerad. Sedan medlarna vänt sig till LO och Svenskt Näringsliv för att få ett klagande kunde parterna till slut anta ett medlarbud. Också medlingen om ett lackavtal klarades utan att stridsåtgärder löstes ut.

Nytt år – nytt varsel

Hela år 2020 hade passerat utan att några stridsåtgärder hade lösts ut i avtalsrörelsen. Men även om mer än 80 procent av alla de anställda som skulle få nya avtal nu hade fått det var avtalsrörelsen inte över. På förmiddagen den 5 januari 2021 knackade det på dörren hos Medlingsinstitutet och två representanter för Kommunal överräckte ett varsel om stridsåtgärder i två omgångar för de privatanställda inom vård och omsorg. I en första omgång gällde det en blockad mot övertid, nyanställning och inhyrning och en vecka senare om strejk. Redan det första varslet skulle bli besvärande nog för de vårdföretag som pressades under pandemin. Den strejk som utvidgningen av varslet en vecka senare innebar skulle tvinga kommunerna att agera eftersom det ytterst var där som ansvaret för omsorgen låg. ”I vanliga fall lägger vi blockad på själva arbetsuppgifterna, men det har vi inte gjort nu. Det gör vi inte eftersom aktuell kommun har huvudansvaret utifrån socialtjänstlagen, det finns ingen som helst tveksamhet om det och är inget som kommunerna kan förhandla bort”, sade ombudsmannen Annica Jansson till Kommunalarbetaren. Men att kommunerna bara skulle ta över de anställda var inte juridiskt möjligt menade Vårdföretagarna och även SKR ställde sig tvekan.

Kommunals ordförande Tobias Baudin stod nu inför den svåra uppgiften att få de privata arbetsgivarna inom Almega att acceptera ett avtal som matchade de offentliganställdas. Det avtal som han själv betecknat som ”ett riktigt jäkla bra avtal och en seger för medlemmarna”. Dessutom måste också beredningsutskottet inom Svenskt Näringsliv acceptera att avtalet höll sig inom normeringen. Det problemet hade man inte i förhandlingarna för de anställda i den offentliga sektorn.

Vårdföretagarna sade inledningsvis bestämt nej, men medlarna Gunilla Runnquist och Robert Schön hittade till slut en utväg genom att använda sig av det faktum att det fanns oklarheter i parternas lönestatistik som när de tydliggjorts fick båda parter att acceptera de beräkningar som medgav en extra satsning på yrkesutbildade inom normeringen. En arbetsgrupp tillsattes för att arbeta fram en partsgemensam löne-

statistik till nästa avtalsrörelse. Men för att godkänna avtalet var Kommunals styrelse tvungen att gå emot sina avtalsdelegationer som menade att det var sämre än avtalet med SKR – inte bara för att engångsbeloppet inte fanns med. ”Utifrån de förutsättningarna som var ska vi ändå vara nöjda med det här kollektivavtalet. Det är ett bra kollektivavtal och vi har fått igenom de yrkanden vi hade. Alla villkorsfrågor är inte på plats men när det gäller lönefrågorna så är de på plats och det får vi ta med oss”, sade Kommunals avtalssekreterare Johan Ingelskog till Kommunalarbetaren. ”Det är klart att under en pandemi och hur arbetsgivarna har behandlat medlemmarna och att arbetsgivarna varit dumsnåla i den här avtalsrörelsen så är det klart att man hade förväntat sig mer och velat ha mer. Förväntningarna var stora både bland förtroendevalda, delegation och medlemmar. Det har jag stor respekt för.”

Kommunals avtal på övriga områden i den privata sektorn klarades utan konfliktvarsel även om problemen var desamma som i förhandlingarna med Vårdföretagarna.

I februari 2021 kom så den sista komplikationen. Transport och Bilföretagens arbetsgivareorganisation kunde inte enas, vilket delvis berodde på att man inte var överens om lönestatistiken och vilken genomsnittslön man skulle räkna löneökningarna på. Ett problem var också vilket genomslag en höjning av garantilönen skulle få. Medlingsinstitutet tillsatte en medlartrio bestående av Jan Sjölin, Sverker Rudeberg och Lenita Granlund som löste den knuten.

Därmed var huvuddelen av de avtal som kunde sägas ingå i avtalsrörelsen 2020 avklarade. Den sista januari omfattades 90 procent av alla anställda med kollektivavtal som löpte under 2020 av nya avtal och i februari hade den siffran krupit upp ytterligare ett par procentenheter..

Det var dags att summera. Avtalsrörelsen omfattade cirka 500 avtal och tre miljoner anställda. Tio förhandlingar gick till medling varav en handlade om Byggnadsprolongering och inte om själva avtalet. Inte i något fall utlöstes stridsåtgärder utan medlarna kunde lösa upp tvisterna innan dess.

Parterna bestod provet

Det blev en besvärlig avtalsrörelse, men när nyårsklockorna ringde ut år 2020 hade inte en enda arbetsdag gått förlorad på grund av stridsåtgärder i avtalsrörelsen och trots pandemins påfrestningar hade historiska förhandlingar förts och resulterat i avtal också om korttidsarbete och trygghet och omställning. Arbetsmarknadens parter hade prövats till det yttersta och bestått provet.

Att stridsåtgärderna uteblev betyder inte att året var friktionsfritt. Mer än en halv miljon anställda fick sina avtal först sedan Medlingsinstitutets medlare gripit in i förhandlingarna.

Utöver en avtalsrörelse som i sista stund avbröts och sköts upp i sju månader tecknade arbetsmarknadens parter också hundratals avtal som möjliggjorde korttidsarbete och ett historiskt avtal om trygghet och omställning förhandlades fram mellan Svenskt Näringsliv och PTK och till slut anslöt också Kommunal och IF Metall till avtalet.

Svenskt Näringslivs beredningsutskott har spelat en central del också tidigare när det gäller samverkan mellan arbetsgivarna i privat sektor, men i avtalsrörelsen 2020 verkade Svenskt Näringslivs medlemsorganisationer mer samspelta än på länge.

Tjänstemän och akademiker i PTK flyttade fram sina positioner. Avtalet med Svenskt Näringsliv i de så kallade LAS-förhandlingarna var ett styrkebesked. ”Det var egentligen mer förvånande att PTK och Svenskt Näringsliv nådde fram till ett avtal än att LO inte kunde hålla ihop”, konstaterade Medlingsinstitutets generaldirektör Irene Wennemo efter förhandlingarna. Vid Medlingsinstitutets webbkonferens i april 2021 betonade Unionens och PTK:s förhandlingschef Martin Wästfelt vikten av överenskommelsen om trygghet och omställning. ”Med Industriavtalet 1997 säkrade parterna lönebildningen från politiken. Nu säkrar vi anställningsskydd och omställning. Det är ett väldigt viktigt steg för att stärka den svenska modellen”.

LO:s avtalssekreterare Torbjörn Johansson var besviken över att det inte gått att hitta en lösning så att även LO kunde vara med, men konstaterade att man måste se långsiktigt på förhandlingar. ”Det kommer alltid en ny förhandling”. Det besannades när LO:s styrelse i slutet av maj 2021 tog initiativet till nya diskussioner om hur man skulle hantera omställningsfrågorna.

Martin Wästfelt betonade att tjänstemännens styrka visserligen vuxit i takt med att de blivit fler, men att det finns en enighet mellan PTK och LO om att det man förhandlar fram ska vara lika för arbetare och tjänstemän. ”Att skillnaderna mellan arbetare och tjänstemän minskar med tiden har varit en viktig utgångspunkt för oss”.

Kommunal framstår efter avtalsrörelsen som något av en särpling inom LO med de flesta av sina medlemmar anställda i offentlig sektor. Det är det största förbundet, men har enligt Kommunals ordförande Tobias Baudin ändå svårt att få gehör för sina frågor. Kommunal lämnade LO-samordningen och förhandlade fram ett avtal utanför normeringen när undersköterskor och andra medlemmar synliggjordes under pandemin. Kommunal tog också steget att tillsammans med IF Metall gå emot de 12 övriga LO-förbunden i fråga om LAS-avtalet och Tobias Baudin sade i intervjuer att fler samarbeten utanför LO kan bli aktuella i framtiden.

Avtalet om trygghet och omställning var inte den enda frågan som visade sprickbildningen inom LO. Redan före avtalsrörelsen ifrågasatte förbunden inom 6F normeringen och den ledande roll som industrin intog. LO hade ett läkningsarbete att göra när dammet lagt sig efter avtalsrörelsen.

Lönebildningsmodellen med en stark normering stod emot utmaningarna även i denna avtalsrörelse. Det har den gjort i varje avtalsrörelse sedan Industriavtalet undertecknades 1998. Att finna ett alternativ till den modellen som kan få en allmän acceptans på arbetsmarknaden har visat sig vara svårt.

”År 2020 var ett exceptionellt år och det är sällan man kan vara så stolt över vad den svenska partsmodellen kan leverera som detta år. Arbetsmarknadens parter har tagit ansvar och visat ledarskap”, sammanfattade arbetsmarknadsminister Eva Nordmark vid Medlingsinstitutets webbkonferens.

Bilder

Porträttbilderna är hämtade från respektive organisations bank av pressbilder för fri publicering.

Jan-Olof Jacke, Svenskt Näringsliv, Foto: Sören Andersson

Karl-Petter Thorwaldsson, LO, Foto: LO

Anders Tegnell, Folkhälsomyndigheten, Foto: Lena Katarina Johansson

Susanna Gideonsson, LO, Foto: Joacim Schwartz

Mattias Dahl, Svenskt Näringsliv, Foto: Sören Andersson

Madelene Engman, GS-facket, Foto: Lazze Öst

Tomas Undin, Teknikföretagen, Foto: Teknikföretagen

Pontus Georgsson, Pappers, Foto: Pappers

Stefan Koskinen, Almega, Foto: Almega

Johan Lindholm, Byggnads, Foto: Therese Perman

Eva Nordmark, Arbetsmarknadsdepartementet. Foto: Björn Lindau,
Regeringskansliet

Illustrationen av virvelvinden är gjord av Medlingsinstitutet.